مۇھەممەت ئوسمان ئەمرى

رۇبائىيات مەشائىل

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئاپتورنىڭ يېقىنقى سۈرىتى

مۇھەممەت ئوسمان ئەسرى

رۇبائىيات مەشائىل

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

本集子选入了作者近年以来所写的柔巴依。

مەسئۇل مۇھەررىرى: **چىمەنگۈل ئاۋۇت**
مەسئۇل كوررېكتورى: **رىزۋانگۈل ئابلەت**

رۇبائىيات مەشئىل (رۇبائىيلار)

ئاپتورى: مۇھەممەت ئوسمان ئەمرى
نەشرىيات: شنجاڭ خلق باش نشرياتى / قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى
تېلېفون: 0998 — 2653927
ئادرېسى: قەشقەر شەھىرى تاربوغۇز يولى 14 - قورۇ
پوچتا نومۇرى: 844000
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
زاۋۇت: قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتى
فورماتى: 880×1230 م م 32 / 1
باسما تاۋىقى: 4.625
نەشرى: 2014 - يىلى 2 - ئاي 1 - نەشرى
بېسىلىشى: 2014 - يىلى 2 - ئاي 1 - بېسىلىشى
باھاسى: 15.00 يۈەن

ئەمگەكتە بولدۇ چۆللەرمۇ بوستان،
بۇلبۇلغا ئاشيان بولۇر گۇلستان.
ھۇرۇنغا بىرلسە شاھانە ساراي،
پات پۇرسەت ئىچىدە بولۇر گۆرىستان.

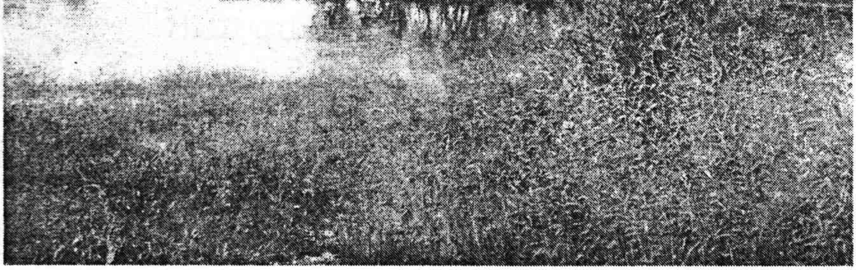

1

ئامەتتۇر گوياكى ئۆركۆگەك كېيىك،
كەلگەندە چىڭ باغلا، پايدىلان تىرىك.
ناۋادا بوش تۇتساڭ، قاچسا كەلمەيدۇ،
قايتىدىن قىلمايدۇ بەختكە شېرىك.

2

تۇرمۇشتۇر گوياكى سېھىرلىك ئويۇن،
ئاپتاپتىن چىقىرار تۇرۇپلا قۇيۇن.
ھاياتنىڭ مىنۇتى گويا بىر جەڭگاھ،
ياشاشچۈن كۆرەش قىل ئەگمەستىن بويۇن.

3

ھاياتلىق كۆرستەر ساڭا كۆپ ئىشنى،
بىلەلمەي قالىسەن يىغلاش - كۈلۈشنى.
گاھىدا پۇتلىشىپ، گاھى دۈگجۈنۈپ،
تارتساڭمۇ رىيازەت كۈتمە ئۆلۈشنى.

4

ۋاقىتتۇر ئاتقان ئوق، قايتماس ئۆتكەن كۈن،
شۇ كۈندىن چىقارغىن مۇپەسسەل يەكۈن.
مەنىلىك ئۆتكۈزسەڭ ياشىدىم دېگىن،
مەنىسى بولمىسا ئۆزۈڭدىن ئۆكۈن.

5

خەتەردۇر كىشىگە يالغان كۈلگۈچى،
سىر بەرمە، هوشيار بول، بىللە يۈرگۈچى.
تۈلكىنىڭ كۈلگىنى باشلاشتۇر خىرىس،
ئالدانماس كۈلدى دەپ خۇينى بىلگۈچى.

6

هوقۇقتۇر خىسلەتلىك گويا يادا تاش،
قۇدرىتى زور بولغاچ ئەگدۈرىدۇ باش.
ناۋادا يادا تاش بولسا ئىنەكتە،
مۆڭدۈرۈپ قىلاتتى بۇقىغا هاپاش.

7

قىزىللا ئېچىلسا قىزىلگۈل ئەمەس،
گۈل بىلەن چېچەكنى پەرق ئەت، بىر ئەمەس.
باھاردا تىكەنمۇ چېچەكلەر قىزىل،
بىراق ئۇ سەن سۆيگەن قىزىلگۈل ئەمەس.

8

دۈشمەنىنىڭ كەينىڭدىن قىلسا مىڭ غەيۋەت،
ئىشىڭنى قىلىۋەر، كۆپرەك قىل دىققەت.
ئىت تولا قاۋىسا مەھەللە تىنچ،
ھوشياردىن ئوغرىلار تاپالماس پۇرسەت.

9

كىشىگە مۇلايىم، يۇمشاق سۆزلۈك بول،
قىلسىمۇ قوپاللىق ئاغرىتما كۆڭۈل.
ئارقاڭدىن تىللىسىمۇ سۈكۈت قىل سۈكۈت،
ياخشىلىق كىشىگە تېز بولۇر قوبۇل.

10

بىر ـ بىرلەپ بۇ كۆڭلەر ئۆتۈپ تۇرىدۇ،
ھاياتنى ماماتلىق كۆتۈپ تۇرىدۇ.
گەر دېسەڭ ئالەمنى گويا بىر دېڭىز،
چوڭ بېلىق كىچىكنى يۇتۇپ تۇرىدۇ.

11

يامانلىق بىردەملىك، ياخشىلىقتۇر تەس،
پەزىلەت بولمىسا باسار سېنى نەس.
پەخەس بول، شۇنداقمۇ ئىنسانلار باركى،
تىل بىلەن دىللىرى زىنھار بىر ئەمەس.

12

تۇرمۇشتۇر سەرسان قۇش، ئۇچار ئېگىز ـ پەس،
گاھىدا شاد ـ خۇرام، گاھى كۆڭلى تەس.
راھەت كۆر ۋە ياكى مۇشەققەت تارتقىن،
ئۆتكۈنچى دەپ بىلگىن، مەڭگۈلۈك ئەمەس.

13

كۆپ سورا مەسلىھەت، بىلگىنىڭنى قىل،
ئويلىنىپ سۆزلىگىن، دېگىنىڭنى قىل.
ئىشىڭدا پايدا كۆر ۋە ياكى زىيان،
كۆرمىگىن كىشىدىن، ئۆزۈڭ بول كېپىل.

14

دېمىگىن دېھقاننى بىلىمسىز نادان،
بىلگەچكە ئالىدۇ شور - قاقاستىن دان.
ئولتۇرۇپ «ئاق ئۆي» دە يەر تېرىمىسا،
نېمە يەپ ياشايدۇ، سەن - بىزدەك تادان.

15

قوغۇنغا تاۋۇزدىن تېرىساڭ يانداش،
بىلگىنكى، سۈيىمىسى چۈشمەيدۇ ئوخشاش.
غەيرىينى ئۆز كۆرۈپ مىڭ ئىشەنسەڭمۇ،
يات ساڭا ھېچقاچان بولماس قېرىنداش.

16 — 17

قىلماقچى بولساڭ باغ دەسلەپتە چىت ئەت،
ھېچ يوچۇق قالدۇرما، پايلىسۇن ئەبەد.
شورىسى كۆپ بولسا ئوغرى كۆپ ئالۇر،
مول ھوسۇل بەرسىمۇ قىلماس بەرىكەت.

18

مەدھىيەلەپ ئۇچۇرغان ياخشى دوست ئەمەس،
قانچە كۆپ ماختىسا، شۇنچە بول پەخەس.
سۆزلەر دوست ئاغرىتىپ، دۈشمىنىڭ ماختاپ،
مەغرۇرلۇق كىشىنى باستۇرىدۇ نەس.

19

ياشلىقتا بىر كۈننى ئويناپ ئۆتكۈزسەڭ،
تولدۇرۇپ ئىلىشقا يېتەرلىك ئەتەڭ.
ياشانغان چاغدىكى ئەھمىيەتسىز كۈن،
ئەجەلدىن بۇرۇنراق ئۆلگەن بىلەن تەڭ.

20

خورلۇقتىن ئىزدىمە زىنھار خوۋلۇقنى،
خوۋلۇقچۇن بەزەنلەر قىلار شۇملۇقنى.
خۇشامەت ئىلكىدە ياداپ كەتكەندىن،
كەلگەننى كۆرگەن خوپ، تارتماي خورلۇقنى.

21

مەي ئىچمە، ئىچسەڭمۇ كۆڭلۈك ئىچىلار،
تۆگىمەس سۆھبەتكە سۆزلۈك ئىچىلار.
بىراق، سەن مەست بولۇپ دەلدەڭشىپ يۈرسەڭ،
ئىناۋەت تۆكۈلۈپ يەرگە چىچىلار.

22

ھەركىمنىڭ قولىدا تولا بولسا پۇل،
نەچچە مىڭ گەز بولۇپ ئۆزىرىدۇ قول.
مەنزىلى مۈرەككەپ، بولسىمۇ يىراق،
قول ئۇزۇن بولغاچقا، قىسقىرىدۇ يول.

23

ئاردىن بىرەرسى يازسا بىر كىتاب،
ھەسەتتىن نەچچىسى بولىدۇ بىتاپ.
قولۇڭدىن گەر كەلسە سەنمۇ قىلىپ كۆر،
قان يۇتۇپ كەينىدىن قىلغۇچە ئىتاب.

24

ئەزەلدىن ھەسەتخور يارالسا كىشى،
يارىماس ئۇنىڭغا ھېچكىمنىڭ ئىشى.
«قان بىلەن كىرگەن خۇي جان بىلەن چىقۇر»،
دوست كۆلسە ئاقىدۇ دۈشمەننىڭ يېشى.

25

ئاقىل ياش بولسىمۇ، قىلىقى قېرى،
بىلەمسەن، يۇمشاقلىق ئۇنىڭ تەدبىرى.
مېۋىمۇ يۇمشىسا بولىدۇ شېرىن،
قاتتىقى تەمسىزدۇر، تاشلىنۇر نېرى.

26

دۈشمەنگە نىسبەتەن دوستۇڭ خەتەرلىك،
بولغاچقا مەخپىيەت ـ سىردىن خەۋەرلىك.
ناۋادا بىر كۈنى پېيىڭگە چۈشسە،
مىڭ دۈشمەن ئورنىدا بىرسى يېتەرلىك.

27

قۇياشنىڭ نۇرىنى توسسىمۇ تۇمان،
يەنىلا يورۇتۇر جاھاننى ھامان.
بىلىمدۇر گوياكى ئولتۇرماس قۇياش،
گۈللىگەن ئۈنىڭسىز قايسى بىر زامان.

28

ئىش قىلساڭ قويمىغىن يوچۇق ۋە ئاراچ،
شۇنىڭدا دۈشمىنىڭ قىلالمايدۇ پاش.
باشقىلار كەينىڭدىن قىلسا شىكايەت،
بىلمەس بول، بولمىغىن غەيۋەتكە ئاداش.

29

پۇل قىلۇر كىشىنى ئوغرى ۋە قاتىل،
ئاجىزنى كۆرسىتۇر كىشىگە قابىل.
تووۋا دەپ ياقاڭنى قالىسەن چىشلەپ،
بەزىلەر پۇل ئۈچۈن ناھەق ۋە باتىل.

30

ئەمەلدۇر خۇش پۇراق رەنا قىزىلگۈل،
بولىدۇ تەمەخور ئىشقىدا بۇلبۇل.
ئول رەنا مۇناسىپ ئىقتىدارلىققا،
كېرەكسىز مىنەلمەس بەرسىمۇ دۇلدۇل.

31

قولۇڭغا گەر تەگسە زىغىردەك ھوقۇق،
قوناقتەك چوڭ بىلىپ ئىشلەتكىن تولۇق،
ھاجەتسىز تەمتىرەپ قورقۇپ يۈرۈشۈڭ،
ئۆزۈڭ پاك، ئىشلىرىڭ بولسىلا يوللۇق.

32

بىلىمدىن مەنسەپنىڭ مېھرى باشقىچە،
ئەمەلنىڭ ھۆرمىتى ئاتمىش ياشقىچە.
ئىلمنى ھوقۇقتىن كۆرسىمۇ تۆۋەن،
ساقلىنۇر شۆھرىتى تۇمەن ياشقىچە.

33

تىلىڭنى تىزگىنلە ئەي سۆزمەن كىشى،
ئېغىزنى چىڭ تۇتۇش ئاقلىنىڭ ئىشى.
تارىختا كۆپلىگەن ئۇلۇغۋارلارنىڭ —
سۇخەنچى دەستىدىن كېسىلگەن بېشى.

34

ياشلىق ۋە گۈزەللىك مەڭگۈلۈك ئەمەس.
تۇغۇلۇپ قېرىماق ھەم ئاسان ئەمەس.
بىر ئاق چاچ ئۈستىدە كۆرمىڭ ئۆتمۈش بار،
بۇ سىرنى يەشمەكلىك بىلمىگەنگە تەس.

35

جاھاندۇر گويا كى ئاتەشگاھ — ئوچاق،
كۆيدۈرۈپ ئۆتىدۇ قالدۇرۇپ پىراق.
سەمەندەر بولمىسا ئوتتىن تۆرەلگەن،
كۆيمەيمەن دېگەنلەر ئەقلىدىن يىراق.

36

قەلەمكەش خەلقىنىڭ بەلگە — ئەلىمى،
قالدۇرار نام - نىشان ئۆزىنىڭ قەلىمى.
يازمىسا، بىلمىسە، مەۋجۇت ئاتالماس،
بولسىمۇ تارىخى ئۇزاق، قەدىمىي.

37

كىتابتۇر ئەجدادنىڭ سۆزلىگەن سۆزى،
كۆرگىنى، بىلگىنى، دەسسىگەن ئىزى.
كىتابى بولمىغان، تارىخ بىلمىگەن —
مىللەتنىڭ بولمايدۇ سورۇندا يۈزى.

38

تارىخچى قۇياشتەك تىك كۆرۈش كېرەك،
كۈنگەيمۇ، تەسكەيمۇ تەڭ يورۇش كېرەك.
دوست بولسۇن يا دۈشمەن، بۇرمىلىماستىن،
يازغىنى ئىسپاتلىق، راست بولۇش كېرەك.

39

ئەسلىنى بىلمىسەڭ جېدەللەشمەي قوي،
گەر بىلسەڭ ئىسپاتلا، تۈتقۇزمىغىن بوي.
ناۋادا ئۆتكۈزسەڭ بىرەر سەۋەنلىك،
بېشىڭغا چىقىدۇ شەخسىي غەرەز - ئوي.

40

غەيۋىتى كۆپ بولۇر تونۇلسا كىشى،
چۈنكى ئۇ قوزغىغان تەسىرنىڭ ئىشى.
ئاپتاپنى نەۋباھار سېغىنغان بىلەن،
زىمىستان كۆرسىلا ئاغرىيدۇ بېشى.

41

بالىنىڭ ئەسكىسىنى ساتقىلى بولماس،
تاپاي دەپ ياخشىنى تاپقىلى بولماس.
سۆزۈڭگە كىرمەستىن يۈزنى تۆكسىمۇ،
قان يۇتماي نە ئىلاج، تانغىلى بولماس.

42

پەرزەنتكە كۆيۈنسەڭ قاتتىق سىقىپ تۇت،
گەپ ئاڭلاپ چوڭ بولسا تاپار ئىشى قۇت.
بوش تۇتساڭ چوڭ بولسا سىڭمەس ياخشى سۆز،
بەتخۇي قىلىقى بىلەن بولىدۇ نابۇت.

43

پەرزەنتنى ئوغۇل ۋە قىز دېمەي چىڭ تۇت،
تۇرمۇشنى ئادىدىي قىل، ئوبدانراق ئوقۇت.
ئىشقا سال، چېنىقسۇن، ئەركىلەتمەستىن،
قىپ قويما ياسانچۇق، كۈلگۈنچەك مەبۇد.

44

دۇنيانىڭ سىھرىمۇ مۇرەككەپلىكتە،
گۈللىنىش — خىلمۇخىل زىددىيەتلىكتە.
بولمىسا نادان، ئاقىل ئەخمەق ھەم قارام،
تەرەققىي تاپمايدۇ ھامان تېزلىكتە.

45

كىشىگە تەشەببۇس قىل بىلىم ۋە ئەدەپ،
ئۇنىڭدىن يېتىدۇ ھەرقاچاندا نەپ.
ئىشەنمە مۈلكۈڭگە بولمايدۇ ھەمراھ،
ئەقلىي بايلىقىڭ تۈگىمەيدۇ زەپ.

46

تېرىككەك كىشىگە قىلمىغىن چاقچاق،
چاقچاقتىن تېرىكسە چىقىدۇ جاق - جاق.
ھەزىلنى ئويلاپ قىل، خەقنى كەمسىتمە،
كۈتمىگەن ئىش چىقىپ تويدۇرمىسۇن جاق.

47

چاقچاقنى قىلساڭ قىل، تونۇشساڭ بۇرۇن،
ئورۇنسىز چىقىشما، تاللىغىن سورۇن.
سەن چاقچاق قىلغۇچى بولسۇن دېمەتلىك،
ئۆز سۆزۈڭ قاڭقىپ كېپ يارمىسۇن بۇرۇن.

48

بەختتۇر كىشىگە كۆڭلى توق بولسا،
غورىگىل ئۆتسمۇ قەرزى يوق بولسا.
غەم - ئەندىش ئىچىدۇ يۈرەك قېنىنى،
تۇغقانمۇ ياتلىشار پۇلى يوق بولسا.

49

ئەخمەقلەر هاراقنى ئىچەر بەسلىشىپ،
ئوخشايدۇ ساراڭغا خۇيى سەتلىشىپ.
ئەسكىنىڭ خۇي - پەيلى گويا بىر ئېشەك،
هالۋىنى ياراتماس، سامان ئەسلىشىپ.

50

كەم سۆزلە، دىققەت قىل دېگەن گەپ ـ سۆزگە،
ھەزىلنى كۆپ قىلسا خەق ئىلماس كۆزگە.
چاقچاقتا چوڭ ـ كىچىك باراۋەر تۇرۇر،
چوڭلىرى ئۇششاقنى ياندۇرار ئۆزگە.

51

تەپەككۇر بەئەينى پارقىراق پولات،
ئىشلەتسە تۆمۈرگە چىقىرار قانات.
ھەركىمكى ھاراقتا بۇلغىنىپ كەتسە،
كۆمۈلگەن چويۇندەك باسار ئۇنى دات.

52

ھەر زامان بىلىملىك ناداندىن بۈيۈك،
بىلىمسىز ئىنسانلار بولۇر ھەر تۈرلۈك.
قولىدىن كەلمىسە ياخشى ـ يامانلىق،
دېسمۇ «بىز تىرىك»، لېكىن ئۇ ئۆلۈك.

53

ئەسكىنى يولاتما، بولمىغىن مۇڭداش،
سۆزۈڭگە كىرسىلا دېمىگىن ياۋاش.
ئالدىراپ كىشىگە ئىشىنىپ كېتىش —
ئۆزىنىڭ پۇتىغا تىكەننى قاداش.

54

ھەق بىلەن ناھەقتۇر ئىككى مۇبارىز،
چېلىشار بىر - بىرىنى قىلىشچۇن ئاجىز.
ھەقىقەت ھامىنى ئۈستۈن تۇرسىمۇ،
پۇل كۆرسە ناھەقمۇ كۆرسىتەر مۆجىز.

55

ياخشى نام گوياكى نەپىس گۈللۈك تون،
تەڭ كەلمەس جەندىدىن بولسا نەچچە ئون.
ھېرىسمەن بولغۇچى شۇ گۈزەل تونغا،
ئۆتكۈزگەي مەنىلىك ئۆمرىنى پۈتۈن.

56

كىشى مۇلايىم، بولسا كەڭ قورساق،
كۆڭلى ئازادە، تېنى بولۇر ساق.
ئىچى تار، كۆرەلمەس بولسا ھەر كىشى،
ئۆزىنى ئۆزى يەپ، كۈن كۆرمەس ئۇزاق.

57

مېۋىلىك دەرەخلەر باش ئېگىپ تۇرار،
نەپ بەرگەچ باغلاردا ئاسرىلىپ تۇرار.
سەرۋىلەر كىبىردىن تىك تۇرغان بىلەن،
ھەرىنىڭ چىشلىرى باغرىنى تىلار.

58

سىرىڭنى چىڭ ساقلا، كىشى بىلمىسۇن،
تىلىڭدىن ئۆزۈڭگە زەرەر يەتمىسۇن.
ئاشكارا قىلىنىپ مەخپىي ئىشلىرىڭ،
دۈشمىنىڭ خۇشلۇقتا يايراپ - كۈلمىسۇن.

59

بولمىغىن كۆيدۇم دەپ بالاڭغا مالاي،
كۆيگەننى مەخپىي تۇت، ئاچمىغىن چىراي.
ئەتىۋار چوڭ قىلساڭ ئۇ ھايۋان چىقۇر،
نەسىھەت ئاڭلىماس قىلساڭ مىڭ تالاي.

60

بەزىلەر كىشىگە باش ئاغرىقىدۇر،
نەسلى بىر بولسىمۇ، ئەمما پەرقى بار.
بەزىلەر باسقان ئىز كۆزگە تۇتىيا،
ئادەملەر ئاشۇنداق خار ھەم ئەتىۋار.

61

چوڭلارنىڭ سۆزىگە قوشۇق سالمىغىن،
سورىسا جاۋاب بەر، قىسقا سۆزلىگىن.
كىشىلەر ئۆزئارا تۇرغاننى كۆرسەڭ،
نېرى كەت، يېنىغا يېقىن بارمىغىن.

62

كەمستمە چوڭلارنى، بىلەر كۆپ ئىشنى،
ئۆتكۈزگەچ بىشىدىن كۆپ كەچۈرمىشنى.
ياشلىق چاغ گوياكى يالقۇنلىغان چوغ،
يانسىمۇ بىلمەيدۇ قانداق ئۆچۈشنى.

63

ئەمەلدار تەكەببۇر، بولسا ئىچى تار،
ئاغرىتۇر كۆڭۈلنى، قاچار خىزمەتكار.
بولسا ئۇ خەلقچىل، مۇلايىم سۆزلۈك،
خىزمىتى يۈرۈشۈپ، ئىشى قۇت تاپار.

64

خۇراپات بىر داغدۇر، ئاسان يوقالماس،
گىرىپتار بولغاننى قىلۇر يارىماس.
زامانغا ئەگىشىپ ئىلگىرىلىمىسەڭ،
قىلىسەن پۇشايمان، بەخت قارىماس.

65

ئەمگەكتە بولىدۇ چۆللەرمۇ بوستان،
بۇلبۇلغا ئاشىيان بولۇر گۇلىستان.
ھۇرۇنغا بىرىلسە شاھانە ساراي،
پات پۇرسەت ئىچىدە بولۇر گۆرىستان.

66

ھاراقكەش، بەڭگىگە دوست بولما دوراپ،
ئالىدۇ، بەرمەيدۇ تولا پۇل سوراپ.
ئون ئادەم پۇل تېپىپ، بىر ئادەم بۇزسا،
تۈگىتەر ھەممىنى پاك - پاكىز شوراپ.

67

خار كۆرمە كىشىنى بوزەكتىن كۆرۈپ،
چاغلىما ئۆزۈڭنى كەتكەن كۈچلىنىپ.
قارا كۈچ كۈچ ئەمەس، ئەقلىنى كۈچ بىل،
بىلىمسىز كىشىلەر ئۆتەر ئۇھسىنىپ.

68

هەر كۈننى قەدىرلەپ، پايدىلان ئاداش،
يۈز يىللىق ئۆمۈرنى ئاڭلاشقا ئۇزۇن.
ئۇيقۇدا ئۆتكەن چاغ ئۆلۈم بىلەن تەڭ،
ئەللىك يىل كۈندۈزدۇر، ئەللىك يىلى تۈن.

69

ئۇيقۇدۇر ئۆلۈمدىن كەلگەن قاراۋۇل،
كۆپ ئۇيقۇ ئۆلۈمگە بالدۇر قىلۇر قول.
ھۇرۇنلۇق، مەينەتچىلىك قىلۇر كېرەكسىز،
ئىش قىلىش خۇشياقماس، بولسىمۇ قاۋۇل.

70

ھاۋايى - ھەۋەسكە بولۇپ قالما قول،
نەپسىڭگە بېرىلىپ بۇزۇپ - چاچما پۇل.
تېجەشلىك ياشساڭ بەركىتى بولۇر،
ھاۋايى - ھەۋەسكە قالدۇرمىغىن يول.

71

ھەققانىي كىشىلەر پۇلغا كۆز سالماس،
پۇل ئۇچۇن كىشىگە ئاسان ئالدانماس.
نەپسىگە بېرىلگەن ھەرقانداق كىشى —
ياخشىلار قۇرىدىن ئورۇن ئالالماس.

72

ئەقىللىك كىشىگە ياراشماس ھاراق،
ھاراقكەش بار جايدىن تۇرغىن سەن يىراق.
ئۇشتۇمتۇت مەستلىكتە تىنىقتىن قالساڭ،
تىرىلىپ ئەسلىڭگە كەلمەيسەن بىراق.

73

ئوغۇلدۇر ئىزباسار، ئۆيىنىڭ تۈۋرۈكى،
يوغىنار ھاراقنى ئىچسە يۈرىكى.
ئادەتكە ئايلانسا لاغايلاپ يۈرۈش،
ھەسرەتتە گۆم بولۇر ئاتا تىلىكى.

74

ئاغزىمغا كەلدى دەپ سۆزلىمە ئۇدۇل،
قوپال سۆز ھەر زامان بولمايدۇ قوبۇل.
مىسال بار: «ياخشى سۆز تاشنى ئېرىتەر،
يامان سۆز رەنجىتىپ، ئاغرىتۇر كۆڭۈل».

75

مىللەت دەپ ئاتالماس تىلى بولمىسا،
ئۆزگىچە خۇي - پەيلى، ئېتى بولمىسا.
ئەجدادى قەدىمدىن باسقان ئىزلاردىن —
قولىدا قالدۇرغان خېتى بولمىسا.

76

يوقسۇزلۇق تارتساڭمۇ بالاڭنى ئوقۇت،
كۆرگەن ۋە بىلگەننى خاتىرەڭگە پۈت.
ئۆلگەندە مىراسقا دەپتىرىڭ قالسا،
شۇنىڭدا ئەۋلادىڭ قالماس نائۈمىد.

77

قەبرىگە قادالسىمۇ ھەتتا تۇغ ـ تاياق،
تەدرىجىي ھېچ كىشى باسمايدۇ ئاياق.
تىرىك ۋاقتىڭدا قالدۇرمىساڭ ئىز،
ئەۋلىيا بولساڭمۇ قالماس نام ـ ئاتاق.

78

بۇ دۇنيا ئىنسانغا رەڭدار بىر ئۆتەڭ،
كېلىدۇ ـ كېتىدۇ، تۇرالمايدۇ تەڭ.
بەختىڭنى سەپەردىن ئىزدىمەك بولساڭ،
جاپالار ئۈستىدىن قورقماي قىلغىن جەڭ.

79

كۆپ ئىشلارنى كۆرۈپ، يازماي كەتكۈچى ،
بەئەينى پۇل تېپىپ كۆمۈۋەتكەن باي.
ئۆمرىدە ھېسابسىز مال ـ دۇنيا تېپىپ،
كەتكەندەك شەپىسىز مىراس قالدۇرماي.

80

ئەسەرنىڭ يوقلۇقتىن بار بولغىنى خوپ،
خەۋەردار بولغۇسى بىلگەنلەر ئوقۇپ.
بىزلەردە ئەڭ يامان بىر ئادەت باركى،
چىقسا بىر قەلەمكەش قاسايمىز چوقۇپ.

81

ئانىدا ئۆلگۈچە بالىنىڭ غېمى،
قۇرۇماس قايغۇدا كۆزىنىڭ نېمى.
ئەزىزلەپ سۈت بېرىپ باققان ئانىغا —
قوپاللىق قىلىدۇ بەزىلەر تېخى.

82

بىلىمسىز كىشىگە چۈشەندۈرمەك تەس،
بولغاچقا كۆڭلىدە باشقىچە ھەۋەس.
نادانغا ئەگىشىپ تۇتساڭ ئۇنى دوست،
باستۇرار ئىشىڭنىڭ راۋاجىنى نەس.

83

جاھىلدۇر تالاشقاق قوْلاق موللىسى،
ئاڭلىما سۆزىنى گەپنىڭ توغرىسى.
ئىشەكلەر بىلمەستىن بوغۇز ھېس قىلىپ،
يالايدۇ، بولسىمۇ قۇرۇق توۋرىسى.

84

دوستۇڭنىڭ مىجەزى بولسا قالپاقچى،
ھوشيار بول، بولمىسۇن ساڭا قىلتاقچى.
بىر جىنس ئىچىدىن چىقمايدۇ جان دوست،
بار دېسەڭ، ئۇ جەزمەن پايدا تاپماقچى.

85

دىققەت قىل چېقىمچى، يالغان ياۋاشتىن،
نۇقسانىنى ئىزدەيدۇ قىلىنغان ئىشتىن.
ئىشەنمە دوستۇم دەپ مۇرەڭنى قاقسا،
كۆشكۈرتسە يانمايدۇ پىچاق سىلىشتىن.

86

بىلىملىك بىلسىمۇ ئىشىنىڭ سىرىنى،
سۆزلىمەس بىلدىم دەپ مىڭدىن بىرىنى.
«گۆشنىمۇ كۆپ يېسە چامغۇر تېتىيدۇ»،
تەملىكتۇر ئاز يېسە ئەتلىك يېرىنى.

87

قانۇندۇر مۇقەددەس، ئۇنى ئۇلۇغ بىل،
توسقاننى قىلمىغىن، قىل دېگەننى قىل.
خاتانى چوڭ - كىچىك دېگىلى بولماس،
گاھىدا چۇمۇلە ئۆلتۈرىدۇ پىل.

88

ئۆمۈردۇر ئالدىراش، كېتەر تۇرماستىن،
چىڭ تۇتۇپ ئىشلەتكىن بىكار قويماستىن.
ئالەمنى سۇ دېسەك، ئادەمدۇر غەۋۋاس،
سەكرىگەن دۇر سۈزەر سۇدىن قورقماستىن.

89

ناۋادا ھەركىشى قورقسا قېرىشتىن،
كەسىپ قىلغاي ئۆزىگە ياققان بىر ئىشتىن.
مەنىلىك ئۆتكۈزگەن بىر كۈنلۈك ئۆمۈر —
ئۇزاقتۇر تۈمەن مىڭ بىكار ياز - قىشتىن.

90

تەكەببۇر كىشىلەر دەيدۇ مېنىڭ راست،
دېگىنى تۇترۇقسىز، بولسىمۇ قىياس.
بىلسەڭمۇ كىشىدىن تالاشمىغىن سۆز،
تولا گەپ كىشىگە تۇيىلار قاۋاش.

91

بۇ دۇنيا رەھىمسىز، جاپالەت قىلۇر،
جەبرىنى ئىنسانلار ئۆزلىرى سالۇر.
بىر ئۆمۈر ئېرىشكەن ھوقۇق — ئامىتىڭ،
ئۆلگەندە ئەسقاتماس، ھەممىسى قالۇر.

92

پۇلدارلار بەسلىشىپ بىنا سالىدۇ،
قەدىناسىنى ھەيدەپ، ياشنى ئالىدۇ.
بىر كۈنى ياتىدۇ مۇتتەھەم بولۇپ،
بايلىقى كېيىنكى ئەرگە قالىدۇ.

93

بولمىغىن بىخەستە، يوق دەپ گۇناھىم،
كىشىگە گەپ - سۆزدە بولغىن مۇلايىم.
كىم يوغان گەپ قىلسا شۇنىڭ قېشىغا —
ئىلدامراق كېلىدۇ ناھەق ئىش دائىم.

94

ھەسەتتىن قىزارسا بىراۋنىڭ كۆزى،
كەينىڭدىن ئاۋۇيدۇ ئىغۋا گەپ - سۆزى.
ھەيرانمەن بۇ ئالەم شۇنداق رەزىلكەن،
بىلگەننى تىللايدۇ، بىلەلمەي ئۆزى.

95

تەكەببۇر كەمستىسە سېنى كۆزگە ئىلماي،
ئۆتۈپ كەت ئۇنىڭغا قارشى سۆز قىلماي.
«بىلمەيسەن» دېگەننى شۇنداق قىلغىنكى،
ھەسەتتىن قان يۇتۇپ قالسۇن تۇرالماي.

96

كىشىدىن زارلىنىپ پەس كۆردى دېمەي،
بىلىمدە تونۇلغىن سەنمۇ بوش كەلمەي.
كىشىگە نېمەڭدە تەڭلىشەلەيسەن،
قولۇڭدىن تۆزۈكرەك بىرەر ئىش كەلمەي.

97

ئۆزۈڭنى خوپ دەيسەن، باشقىنى ئۇسال،
تاپماقچى بولىسەن كىشىدىن كاشال.
ئۆزىنى ماختاشتىن چوڭ نومۇس ئىش يوق،
تەكەببۇر تاپالماس ياخشىدىن ۋىسال.

98

بۇزۇلسا تۈزۈلۇر ئەسكى زەيكەش يەر،
ۋە لېكىن تۈزەلمەس تېگى پەسكەش ئەر.
قىلسىمۇ ئۇنىڭغا تۈمەن مىڭ ئەجىر،
سىڭمەستىن ھەممىسى بىكارغا كېتەر.

99

كۆڭۈلگە ئەگىشىپ بولمىغىن ئەخمەق،
كۆيدۈممەن دېگەننى كۆپرەك سىناپ باق.
تويلۇقنى سالغاندا بىلىپ قالىسەن،
پۇل يوققا مەشۇق يوق، ھەممىسى قىلتاق.

100

پۇل بولسا سېسىق تاز كۆرۈنۇر قالتىس،
كەيىندىن ئەگىشەر نازىنىن بېلقىس.
قولۇڭدا پۇل تۈگەپ بولساڭمۇ مەجنۇن،
لەيلىگە يارىماي بولىسەن تىل قىس.

101

سۆگەكلەر يەتمسە، ئىتلار تالىشۇر،
تېپىلسا يېتەرلىك ئاسان يارىشۇر.
كەيىندىن قاۋاشسا ئۆچمىكىن دېمە،
چېقىلساڭ بىرسىگە، بەرى قاۋىشۇر.

102

ئىتلارنىڭ ئالدىدا مۈشۈك بىچارە،
تاقابىل تۇرۇشقا ئاڭا نە چارە.
مۈشۈك ئىت يۈزىگە گەر ئۇرسمۇ پەنج،
ھامىنى ئىت قىلۇر مۈشۈكنى پارە.

103

ئىتتىپاق ئۆتمەكلىك تېپىشتۇر قۇدرەت،
بۆلۈنۈش - پارچىلاش سۇندۇرار ھەيۋەت.
مىسال بار «ئايرىلغان قوينى بۆرە يەر»،
ئۇرنىغا كەلمەيدۇ چەكسىمۇ ھەسرەت.

104

بىلىمدۇر ئەقىلنى تونۇشتۇرغۇچى،
مەرىپەت ئەھلىنى ئۇيۇشتۇرغۇچى.
نادانلىق گوياكى قاراڭغۇ زۇلمەت،
پەرق ئەتمەي بىر - بىرىگە سوقۇشتۇرغۇچى.

105

ھوقۇقتۇر ئالغۇر قۇش قۇشلىسا ئالۇر،
ئۆزىنى تويدۇرۇپ، ئىگىسىنى باقۇر.
قۇشلاشنى بىلمىسە ئۇنىڭ باخشىسى،
بۇركۇتى يىرىم جان، ئۆزى ئاچ قالۇر.

106

يالغان سۆز راست بولۇپ ئۇزاق بارمايدۇ،
ئاشكارا بولسىلا يۈزنى قويمايدۇ.
مىسال بار: «كوزىمۇ ھەر كۈنى سۇنماس»،
سۇنغاندا دەسستىپ قويسا تۇرمايدۇ.

107

ئۆزۈڭگە ئادەت قىل بولۇشنى راستچىل،
ئالدىراپ دېمىگىن، دېسەڭ ئۇنى قىل.
راست سۆزدىن ئارتۇقراق يەنە ئابرۇي يوق،
گېپىدە تۇرغانلار بولمايدۇ خىجىل.

108

بىراۋنى قىلماقچى بولغاندا قايىل،
ئۇنىڭغا نىسبەتەن بولغىن سەن ئادىل.
ئوبدان تەرىپىنى كۆپرەك سۆزلىگىن،
ياخشى گەپ ئۆزگەرتەر بولسىمۇ جاھىل.

109

سەمىمىي بولغىنىسەن تونۇشلار ئارا،
سىر بەرمە پەقەتلا، قىلغىن مادارا.
سۆزلىسە ئاڭلىغىن، باش لىڭشىتمىغىن،
غەيۋەتكە قوشۇلۇپ دېمە ئاق - قارا.

110

كۆپ سۆزدۇر گوياكى تۆكۈلگەن سۇياغ،
ئون ھەسسە كېڭىيەر تامغان تامچە ياغ.
ئاز سۆزلە، سۆزۈڭگە يالغان قوشۇلۇپ،
دۈشمىنىڭ يورۇتۇپ يۈرمىسۇن چىراغ.

111

«كۈندۈزى يول يۈرگەن يىلان ئۆلۈر پات»،
بۇ تەمسىل: سەن ـ بىزگە ئاددىي بىر ساۋات.
يولۇڭنى دۈشمىنىڭ توسۇپ تۇرمىسۇن،
بارغان يولنى تاشلاپ باشقا يولدا قايت.

112

كېچىسى كوچىدا يالغۇز يول يۈرۈش،
ئۆزىنىڭ جېنىغا ئۆزى تىغ ئۇرۇش.
ئەتىسى سەن ئۈچۈن گۇۋاھچى چىقماس،
ئۇرسىمۇ يولۇڭدا بىرەر كىسپۇرۇش.

113

كىشىنى سىنىغىن دېگەن گېپىدىن،
بىلگىلى بولمايدۇ چىراي - يۈزىدىن.
ۋەدىنى ئۈنتۇسا ياكى قىلمىسا،
دوستلۇققا يارىماس يوقاتقىن كۆزدىن.

114

ساراڭدىن ئەقىل - ھوش بولغاچقا يىراق،
غەم يېمەي ئۆمرى بولىدۇ ئۇزاق.
ساق كىشى قاراشتا ساغلام تۇرسىمۇ،
دەرد - ئەلەم قىسقارتار ئۆمرىنى بىراق.

115

ئادەملەر يولۇچى، ئالەمدۇر ئۆتەڭ،
مەنزىلدە بولىمىز چوڭ - كىچىكلەر تەڭ.
شۇنچىلىك جاھاندا ئىتتىپاق ئۆتكىن،
خەق بىلەن ئۆچلەشمەي، تۇت قورساقنى كەڭ.

116

كىشىنى ئەيىبلەپ دېمە يوغان گەپ،
ساڭمۇ كەلمىسۇن ئەتە ھەسسىلەپ.
«تۇتۇنىنىڭ دەردىنى مورا بىلىدۇ»،
چۈشەنگىن ھەر ئىشتا بولۇر بىر سەۋەب.

117

ئەسكىنى ئۆز بىلىپ بولما ھەمسۆھبەت،
چاندۇرما، بولسىمۇ كۆڭلۈڭدە نەپرەت.
ئەسكىنىڭ قاياشى ئەسكى بولىدۇ،
قىلمىسۇن يول توسۇپ ساڭا ئاھانەت.

118

مەلۇمكى، ئادەمنىڭ چوڭ بولمىقى تەس،
قىلىدۇ مەنمەنلىك، بايلىققا ھەۋەس.
تۆت كۈنلۈك ئازغىنا قىسقا ئۆمۈردە،
كىشىنى ئەيىبلەپ يۈرگۈلۈك ئەمەس.

119

قىلمىغىن ياخشىلىق قىلسا بىلمەسكە،
كۆرسەتمۇ قارىما سىلىپ كۆرمەسكە.
يانتاقتىن چۈشمەيدۇ ھېچقاچان مېۋە،
ياخشىلىق كار قىلماس نائەھلى - پەسكە.

120

نەۋرىنى بەتقىلىق قىلار مومىسى،
پۇل بېرىپ ئىسراپخور قىلار بوۋىسى.
چوڭ بولسا شۇنداق بىر ئەسكى چىققۇركى،
قان يۇتار ئۆزىنىڭ ئاتا - ئانىسى.

121

ھەۋەسنى كەلتۈرەر دېھقان بالىسى،
سالغاچقا ئەمگەككە ئاتا - ئانىسى.
بىلگەچكە ئاش - نانىنىڭ كېلىش قەدرىنى،
شۇڭلاشقا تېجەشلىك، يوقتۇر قارىسى.

122

ئاز ـ تولا پۇلۇڭدىن بولمىغىن مەغرۇر،
پۇل دېگەن تۇرمايدۇ تۇتساڭمۇ مەجبۇر.
كىشىگە ياخشىلىق قىلغان كىشىنىڭ —
گۇناھى بولسىمۇ بولىدۇ مەغرۇر.

123

ھەركىمكى سىيلىسا يوقسىز بېشىنى،
خۇش قىلىپ توختاتسا كۆزىنىڭ يېشىنى؛
سەن ئۇنى دۇنيادا ئۆلمەس كىشى بىل،
ئەسلىشەر ئەۋلادلار ئۇنىڭ ئىشىنى.

124

ھەرقانداق ئىش قىلساڭ ماھارەت ئىشلەت،
ۋاقىتنى ئىگىلە، كەتمىسۇن پۇرسەت.
چارە ۋە تەدبىرى كەم بولسا كىشى،
ئالدىنىپ، كۆڭلىرى ئۆتىدۇ غۇربەت.

125

ئەركىلەپ چوڭ بولغان ھەرقانداق بالا —
ئاتا ۋە ئانىغا سالىدۇ جاپا.
ئۆزىنىڭ قىلمىشى كۆزگە كۆرۈنمەي،
بولىدۇ ئاغرىنىپ ھەممىدىن خاپا.

126

مەغرۇرلۇق قىلىدۇ ئەقلنى بىھوش،
كۆرۈلمەس ئاسماندىن چۈشمەيدىغان قۇش.
تۆرىلىش، يوقىلىش قانۇنىيەتتۇر،
ئەخمەقتۇر كىشىنى كەمستكەن بايقۇش.

127

ئەمگەكنى كۆرمىگەن دەيدۇ ئاسان دەپ،
بىشىغا كەلمەستە قىلىدۇ چوڭ گەپ.
ھەركىمگە ئۆزىنىڭ ھۈنىرى ياخشى،
كەسپىڭنى ئوبدان سۆي، قىلماي يوغان گەپ.

128

يۈزسىزدە كۆرۈلمەس زەررىچە نومۇس،
مەينەتكە پۈرىماس بولسا سىپىسىق بۇس.
ئەسكىگە نەسىھەت كار قىلماس ئەسلا،
ئەزەلدىن تېگى پەس، بولسا بىنومۇس.

129

نەپسىنىڭ كەينىگە كىرگۈچى زەردار —
تاپقاننى يەپ - يالاپ، بولۇر قەرزدار.
بىرەلمەي ئەل ئارا يۈزى تۆكۈلۈپ،
بولسىمۇ ئىقتىدار، بولالماس سەردار.

130

ھىيلىگەر كىشىلەر بولۇر ئىككى يۈز،
ئالدىنار ئۇنىڭغا ئەخمەق، كۆڭلى تۈز.
ياش چاغدا باش ئۇرۇپ بىرسىنى سۆيۈپ،
قېرىپلا يۈز ئۆرۈپ باشقىنى دەر ئۇز.

131

بىراۋنىڭ نىيىتىنى قىلساڭ سەن قوبۇل،
قولىغا قول ئۇنىڭ، پۇتىغا پۇت بول.
زەنجىرنىڭ دەردىنى گەر تارتسىمۇ ئىت،
باققانغا تۇتىدۇ ۋاپادارلىق يول.

132

دۇنياغا كەلمەستە تۇرلۇك خەت - يېزىق،
بار ئىدى شېئىر - قوشاق، ھېكايىلەر جىق.
ساۋاتسىزلاردىمۇ نۇرغۇن ئالىم بار،
ئېتىراپ قىلماسلىق ئېغىر نادانلىق.

133

سىر تۆكۈپ بىراۋغا بولمىغىن مۇڭداش،
ئالدىراپ ئىشىنىپ قىلما خەقنى پاش.
ناۋادا ئىككىسى دوست چىقىپ قالسا،
بىرلىشىپ بولىدۇ ساڭا زىيانداش.

134

پۇل بولسا جاھاندا ئالىي ھۆكۈمران،
قانۇن ۋە ئىنتىزام بولىدۇ گۇمران.
ھەقىقەت دەسسىلىپ ئاياغ ئاستىدا،
يامانلار يۈز تېپىپ ئاتىلۇر ئوبدان.

135

چىرايلىق سۆزلەردە مەۋجۇتتۇر گۇمان،
كۈن پارلاق چاغدىمۇ بار ئاز - پاز تۇمان.
سىرتىدىن قاراپلا چىقارساڭ ھۆكۈم،
خاتالىق يۈز بېرىپ تارتىسەن زىيان.

136

يىقىلىپ كەتسەڭمۇ تىك - ئېگىز ياردىن،
ئۈمىدنى ئۈزمىگىن يېڭى ھاياتتىن.
قۇتقۇزار چاپىنىڭ ئىلىنىپ شاخقا،
يا كېلۇر ھىمايە ئۇچقان بۈركۈتتىن.

137

سېخىينىڭ يېنىغا ھەممە توپلىشار،
بېخىلنىڭ يېنىدىن ھەممە ياتلىشار.
ياخشىلىق، يامانلىق ئىككى خىل ئىشنى —
تارىختا ئەۋلادلار مەڭگۈ يادلىشار.

138

بىلىملىك كىشىگە قىلمىغىن ھەسەت،
ئەگەر سەن كۆپ بىلسەڭ ئەمەلدە كۆرسەت.
قىلغاننى كۆرەلمەي، ئۆزۈڭ قىلالماي،
غەيۋەت قىپ يۈرۈشۈڭ بولۇر ساڭا سەت.

139

خۇي - پەيلى ئەزەلدىن بولسا قوپال - كاج،
نەسىھەت قىلىشقا يوقتۇر ھېچ ئىلاج.
ئەسكىدە ياخشىلىق بىردەمچىلىكتۇر،
ئاممىدىن ئايرىلغان تاپالماس رىۋاج.

140

ئەسكىگە ياخشى دەپ بېرىلسە گەر تاج،
ئەل - يۇرتىنىڭ بەختىچۇن قىلالماس ئىلاج.
ئەتراپقا توپلايدۇ ئۆزىدەكلەرنى،
ياخشىلار يەكلىنىپ بولماس ئېھتىياج.

141

قېرىدىم دەپ يۇرسەڭ ساڭا نە پايدا،
بۇ سۆزدىن روھىڭغا بولۇر دەز پەيدا.
دۆمچەيمەي مەغرۇر يۈر خۇددى ياش چاغدەك،
قېرىلىق دېگەنمۇ بوزەككە شەيدا.

142

يالغان سۆز گاھىدا بولىدۇ كېرەك،
ئىلاج يوق چاغدىلا دېيىشى كېرەك.
ئىختىلاپ چىقىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن،
دېگۈچى دانادىن بولۇشى كېرەك.

143

راست سۆز بەزىدە خاراب ئېتىدۇ،
ئىلاجى يوق كىشى يالغان ئېيتىدۇ.
يالغاننى ھەمىشە سۆزلەش ئەيىبتۇر،
باشقا كۈن چۈشكەندە بىرسى يېتىدۇ.

144

قېرىساڭ سۆزۈڭنى قەغەزگە يازغىن،
غېرىبلىق باسقاندا كىتابنى ئالغىن.
شۇنىڭدا ئاي - يىللار ئۆتسەڭمۇ يالغۇز،
زېرىكمەي ئۆتىدۇ كۈنلىرىڭ قىزغىن.

145

ئىلىمگە ئەگەشكىن، گۇمان قىلمىغىن،
تاماشا، ئەمەلنى خىيال قىلمىغىن.
ھەر ئىشنى ئۆز ئەھلى قىلغىنى ياخشى،
شۈكۈر قىل كۆڭۈلگە، غوۋغا قىلمىغىن.

146

«ئەلگە كىر ئېلىڭچە، بولما ئېگىز - پەس،
كەلسە سۇ بەلگىچە توختىماس نەپەس».
بۇ پەقەت بىر تەمسىل، تۇرمۇش فورمىسى،
نورمالراق يۈرمىسەڭ ياشىمىقىڭ تەس.

147

بىلىمدىن ئارتۇقراق شەرەپ يوق باشقا،
جاۋاھىر ھېچقاچان ئوخشىماس تاشقا.
بىلمىسەڭ چېپىلما خەقنىڭ ئىشىغا،
ھەر ئىشنى قىلالماس ئەھلىدىن باشقا،

148

ئۆمرۈڭدىن ئۆتسىمۇ ئاتمىش - يەتمىش ياش،
ئۆگەنگىن ئىزدىنىپ كۈندە ئالدىراش.
سەندىن كىم كۆپ بىلسە ئۇستاز دەپ بىلگىن،
بولسىمۇ كەم سەندىن نەچچە ئونلاپ ياش.

149

يامانغا ياندىشىپ گەر بولساڭ ئاداش،
سېنىمۇ قىلىدۇ ئۆزىگە ئوخشاش.
ئەسكىنى دوست تۇتۇپ ھەمسۆھبەت بولۇش —
قىلغانغا باراۋەر پاخالنى ھاپاش.

150

مىسال بار: «يامانىنىڭ يارىسى يۇقار،
قازانغا يولۇقساڭ قارىسى يۇقار».
بەتقىلىق كىشىدىن قاچمىساڭ يىراق،
ھامىنى سېنىمۇ پاتقاققا تىقار.

151

سەنئەتكار ئالەمنىڭ رەڭدار زىننىتى،
يورۇيدۇ ئۇنىڭدىن ئەلنىڭ قىممىتى.
گۈزەللىك ئىنسانغا مەنىۋى ئوزۇق،
شۇڭلاشقا ئۇلۇغدۇر سەنئەت ھۆرمىتى.

152

سەنئەتكار يېگىلىق ياراتقۇچىدۇر،
مەنىۋى بايلىقنى تاراتقۇچىدۇر.
دېگىنى بەختكە تەشەببۇس قىلىش،
ھەربىكتى ئەدەپكە قاراتقۇچىدۇر.

153

سەنئەتسىز ئۆتكەن كۈن، ئۇ ھايات ئەمەس،
يالغۇزلۇق كەلتۈرەر قايغۇنى پەۋەس.
ئۇسسۇل - كۈي، مۇزىكا جاننىڭ ھوزۇرى،
ئۆمۈرگە مەدەتتۇر مەڭگۈ تۈگىمەس.

154

نىشانغا يەتكۈزەر سادىق يولباشچى،
چىقىرار تۈز يولدىن بولسا ئالدامچى.
سەنئەتمۇ بەئەينى شۇنىڭغا ئوخشاش،
بۇلغانسا يامانغا بولۇر يېتەكچى.

155

سەنئەتتۇر ئىنچىكە تولىمۇ نازۇك،
ھەر ئىشنىڭ ئۆز يولدا بولغىنى تۈزۈك.
بىر تال داغ بۇلغايدۇ جانان ھۆسنىنى،
گەرچە ئۇ سىمابتەك بولسىمۇ سۈزۈك.

156

سەنئەتتە ئارتىسقا قويۇلغان تىلەك،
ئەمەستى سەھنىدە تۇتۇش بەل - بىلەك.
تۇرۇپلا ئەۋج ئالدى ھاياسىز قىلىق،
كۆرگەندە غەزەپتىن سىرقىرار يۈرەك.

157

تەمبۇرنىڭ كۆكسىگە تەگكەندە ناخان،
ئازابتىن زارلىنىپ چىقاردى زۇۋان.
دېدى ئۇ: تىلىنغان تومۇرۇمنى كۆر،
بولدۇممەن ھەسرەتتىن قۇرۇق ئۇستىخان.

158

سۇبھىدە خورازلار چىللايدۇ ھامان،
دەيدۇ: ئەي بىپەرۋا، بولغىنىسەن ئامان.
لالما ئىت يول توسۇپ قاۋاپ تۇرسىمۇ،
كارۋاننىڭ يوللىرى يەنىلا راۋان.

159

بېشىڭغا كۈن چۈشۈپ بولساڭمۇ خاراب،
غەيرىينى ئۆز كۆرۈپ سىر تۆكمە دادلاپ.
ھەممە ئىش بىر - بىرلەپ ئۆتۈپ كېتىدۇ،
گاھىدا زارلىنىپ، گاھى قاقاقلاپ.

160

ئۆتكۈزدۈم يىللارنى يالغۇز ئولتۇرۇپ،
ئىلىمنىڭ ۋەسلىگە مەستانە بولۇپ.
تۈتى سۆز بىلمەيتتى يالغۇز بولمىسا،
ئۆگەنگەچ قورقمىدى قەپەستە تۇرۇپ.

161

كىشىلەر ئاھ ئۇرسا ئۆلۈمدىن قورقۇپ،
كۆلدۈممەن يېنىدا قاقاقلاپ تۇرۇپ.
ياشلىقتا ئاز - تولا ياخشى ئىش قىلماي،
زارلانسا نە پايدا ئەمدى ئولتۇرۇپ.

162

ياشلىق ۋە ياشنىش يىللارنىڭ ئىشى،
شۇ ياشقا ياراشقاي ئىنسان قىلمىشى.
قېرىنىڭ قىلىشى ياشلىقنى تەلەپ،
يېگىلگەن ئەسكەرنىڭ ھۇررا تۇۋلىشى.

163

بىلمىسەڭ ھەم ئەيىب، بىلسەڭ شىكايەت،
بىر يەردە قوللىسا، بىر يەردە غەيۋەت.
نە ئىلاج بىزلەرگە بۇ ئادەت تۇرسا،
ئىلگىرى باسمايدۇ پېتىشماس مىللەت.

164

ئۆزگىنى ئۆزۈمدىن كىچىك كۆرمىدىم،
ۋە لېكىن غەيۋەتتىن خالىي بولمىدىم.
كەينىمدىن قىلىنسا كۈندە مىڭ غەيۋەت،
تونۇپتۇ دەپ بىلدىم، رەنجىپ يۈرمىدىم.

165

بىلىمسىز كىشىنى دېيىشەر نادان،
بىلگەننى ھاكاۋۇر، دېيىشەر يامان.
كەينىدىن كاسىلداپ يۈرسە لالما ئىت،
قورقمىغان نەتىجە قازىنۇر ھامان.

166

كور بىلەن ھەمسەپەر بولسا كۆرگۈچى،
كور قىلۇر ساقىنمۇ تېنەپ يۈرگۈچى.
تاشلىساڭ ئىزدەيدۇ، كەلسەڭ كۆرمەيدۇ،
جاق تويار كور بىلەن بىللە يۈرگۈچى.

167

تۆلكىلەر ئالدىسا ھىجىيىپ تۇرۇپ،
مادارا قىل ئاڭا بىلمىگەن بولۇپ.
غۇرۇرۇم بار مېنىڭ دەپ تورۇپ يەنە داۋغان،
دەسسىمە قاپقانغا ياش تۆكۈپ تۇرۇپ.

168

سەركىگە دادلاندى بىر يېتىم ئوغلاق،
نە ئۈچۈن پاقلانلار قىلىدۇ مازاق؟
سەۋر قىل دېدى ئۇ: مەندە نە ئامال،
تېخىچە كۆتى ئوچۇق، ئىشتانىسىز تۇرساق.

169

تونۇشماق تەس ئەمەس، چۈشەنمەك قىيىن،
شەيئىلەر مۇرەككەپ، ئىشەنمەك قىيىن.
ئېھتىياتچان بولغىن، ئەتراپىڭغا باق،
سىز دېسە، سىز دېگىن، سەنگە سەن دېگىن.

170

بىزلەر بىر يولۇچى، مەنزىلدۇر يىراق،
ۋە لېكىن شۇ يولدىن ئۆتمەك تەس بىراق.
يۇرسىمۇ بايلار شاد، يوقسۇزلار قاقشاپ،
ھەممىنى يەيدۇ يەر قالدۇرۇپ پىراق.

171

يولۇڭدا ئۇچرىسا بىرەر ناتونۇش،
ياخشى گەپ - سۆز بىلەن قىلغىن ئۇنى خۇش.
ناۋادا ئول كىشى بولسا تەۋەررۇك،
ناتايىن سەن ئۇنى يەنە بىر كۆرۈش.

172

دۈشمىنىڭ تۇرسا گەر ئالدىڭنى توسۇپ،
يولۇڭنى ئۆزگەرتىپ يۇرگىن بۇرۇلۇپ.
ئىتلارمۇ ماڭغاننى كۆرسە قاۋايدۇ،
ھوشيارنى تۇتالماس دۈشمەن يوگۇرۇپ.

173

چوڭ بولسا ھەركىمكى ئەسكىدىن بولۇپ،
ئۆزگەرتىپ ياساشقا بولماس يۇغۇرۇپ.
يامانغا كار قىلماس پەند ـ نەسىھەت،
تاشقا سۇ سىڭمەيدۇ دېڭىزدا تۇرۇپ.

174

بىلىمسىز كىشىلەر ئەلگە بولسا باش،
كىبىردىن بوۋاينى ئاتايدۇ ئاداش.
نادانىنىڭ قىلمىشى ئاغرىتىش كۆڭۈل،
بولمىغاچ ئۇنىڭدا ئادىمىي قاراش.

175

سىرىنى يوشۇرغان بولىسىدى بۇلبۇل،
كۆرەتتى تاڭ سەھەر ئېچىلغاندا گۈل.
پىراقتىن يىرتىلىپ ياقىسى چاك ـ چاك —
بولىسمۇ قىزىل قان، كۈلۈپ يۈردى گۈل.

176

رىۋايەت قىلىنىشچە: «چار چاپان ھۆپۈپ،
سېسسىپتۇ ئايەتنى ئىچىدە ئوقۇپ».
سايرىغاچ كۆرۈمسىز بولسىمۇ تورغاي،
تونۇتنى ئۆزىنى قەپەستە تۇرۇپ.

177

تارىختا تۈمەنلەپ شاھ - سۇلتان ئۆتۈپ،
قالمىغاچ يازمىسى كەتتى ئۇنتۇلۇپ.
يۈكنەكى ئەۋلادقا قالدۇرغاچ كىتاب،
تونۇلدى ئالىم دەپ، كۆز كۆرمەس تۇرۇپ.

178

ئېشەككە نەغمە قىپ چېپ بەرسەڭ راۋاب،
باش ئاغرىپ، ئېتىراز بىلدۈرەر ھاڭراپ.
ئۇنىڭغا لازىمى بوغۇز تۇۋرىسى،
بولسىمۇ ئۇ قۇرۇق، شادلىنار يالاپ.

179

خاس هاجىپ ئېيتىدۇ: «بىلىمسىزگە تۆر
بېرىلسە، تۆر پەگاھ، پەگاھ بولۇر تۆر.
گەر پەگاھ ئالىمغا بوپ قالسا ئورۇن،
بۇ پەگاھ ئەڭ بۇرۇن بولۇر تېخى تۆر».

180

كىشىگە سىر تۆكمە دۈشمەندىن دادلاپ،
دەرد - ئەلەم دەستىدىن بولساڭمۇ خاراب.
سۆزۈڭنى يامانغا ئۆرۈپ چاقمىسۇن،
ئۆگەنگەن بولسا ئۇ كىشىنى ماراپ.

181

مەنىلىك ياشىغىن، قورقما قېرىشتىن،
ساقلانغىن تەڭ يولدا ھېرىپ قېلىشتىن.
ئىش قىلساڭ تىرىشقىن، باشقا ئېلىپ چىق،
سۆيۈنەر ئۇ چاغدا كۆڭلۈڭ شۇ ئىشتىن.

182

ئادەملەر بولمىسا نادان، كەم ئەقىل،
ئۆچلىشىپ، كىشىگە تەگكۈزمەتتى تىل.
يىغلىغىن، يا كۈلگىن، ئۆتۈپ كېتىدۇ،
ئەخمەقتۇر ئىشنى دەپ ئاغرىتقۇچى دىل.

183

قەپەستە جان بېقىپ ئۆگەنگەن قۇشقاچ
دانلاشنى بىلمەيدۇ دالىدا ئۇچقاچ.
ئۇنىڭغا بوستاندىن شۇ قەپەس ياخشى،
سايراشتىن باشقىنى بىلمىگەن بولغاچ.

184

بېشىڭغا ياغسىمۇ ھەر تەرەپتىن تاش،
جانغىلا كەلمىسە، ياشايسەن ئاداش.
يولدىن چىقمىغىن، بەگدىن قورقمىغىن،
رەقىبىڭ ئالدىدا ئەگمەي ئۆتكىن باش.

185

هاياتلىق بىر دېڭىز ئۈزۈپ ئۆتمەك تەس،
دولقۇنلار ئۆركەشلەپ قىلىشار بەس - بەس.
رولۇڭنى چىڭ تۇتۇپ هوشيار بولمىساڭ،
يەلكىنىڭ غەرق بولۇپ باسار سېنى نەس.

186

ئۆمۈرنى تۈگىتەر يىللار ئېقىتىپ،
گاهىدا چۆمدۈرۈپ، گاهى لەيلىتىپ.
شۇ كۆرگەن كۈنۈڭدىن قالدۇر ئەسلىمە،
يوقىتىپ بولغۇچە ئەجەل يىقىتىپ.

187

ئىدراكلىق، بىلىملىك، ئەقىللىك دانا —
يەتكۈزەر كىشىگە هەر تۈرلۈك پايدا.
ئىش قىلساڭ بىلىملىك دانا بىلەن قىل،
زىيان يوق ئالىمغا ئەگەشكەن جايدا.

188

يېنىڭدا تۇتساڭ گەر يېقىن خىزمەتكار،
كۆزەتكىن، يوقۇڭدا قىلامدۇ ئىنكار؟
ھىيلىگەر، غەيۋەتخور، بولسا سۇخەنچى،
يوقاتقىن سىرىڭنى قىلغۇچە شىكار.

189

پاكار پەس كۆرۈنمەس كەڭ قورساق بولسا،
كىچىكمۇ كۆچلىنەر بىلىمگە تولسا.
ئەلگە باش بولالماس ئەقىلسىز كىشى،
ماختاشقا ۋە ياكى پۇلغا قول بولسا.

190

كۆرمەسكە گەر نېسىپ بولسىمۇ ئالتۇن،
پەرق ئەتمەي تاشلايدۇ ھېس قىلىپ چويۇن.
ئۇنىڭكى ئورنىدا گەر بولسا زەرگەر،
بىلگەچكە ئاسرايدۇ ھەممىدىن بۇرۇن.

191

مسال بار: قالاتماڭ ئوتۇنچىغا ئوت،
ئوتۇنى كۆرۈنەر كۆزىگە ياقۇت.
ئەمگەكنىڭ تەمىنى تېتىپ كۆرگۈچى،
ئۆزىنىڭ جەبرىنى قىلمايدۇ نابۇت.

192

كىشگە ماختىنىپ قىلمىغىن چوڭ گەپ،
گەرچە كۆپ بىلسەڭمۇ ساقلىغىن ئەدەپ.
كەم سۆز بول، كۆڭلۈڭنى تۇتقىن دېڭىزدەك،
غەۋۋاسلار قوينۇڭدىن تەرسۇن دۇر - سەدەپ.

193

بىر دوستۇم بار ئىدى يېزىغا شياڭجاڭ،
كۆرگەننى تىللاپلا بوپتۇ ئۇ ساراڭ.
مىجەزىڭ يوقمۇ؟ دەپ سورىسام، دېدى:
تېز داڭقىڭ چىقىدۇ كۆپ سالساڭ پاراڭ.

194

ئىش تەگسە ئىشتانىسىز ئادەم تونۇماس،
رەنجىتەر توك سۆزلەپ، پىكىر تىڭشىماس.
يۇمشاقلىق ئالتۇننى قىلدى ئەتىۋار،
چۈرۈكلۈك چويۇننى قىلدى يارىماس.

195

نەپ تەگسە ئىچىلۇر تۈرۈلگەن قاپاق،
كۆپ كۆردۈم بۇ ئىشنى سەنمۇ قاراپ باق.
مىسال بار: «بەرگەككە بەگ ئەگىشىپتۇ،
چىچقاقىقا بولارمىش ئىتلارمۇ ئامراق».

196

ۋاپاسىز خوتۇندۇر سىھىرلىك يىلان،
ئەتنى يەپ، چىرايدا قويماس تامچە قان.
ناۋادا پۇل تۈگەپ بولساڭ سەن موھتاج،
ئاچ قىلىپ ئۆلسەڭمۇ چىقارماس بىر نان.

197

يۈزىدە خۇشامەت، كەينىدە غەيۋەت
قىلماقلىق يىگىتكە پەسكەشلىك ئادەت.
دۈشمىنىڭ بولسىمۇ، كەتسە ماختىغىن،
تىلىگىن ئۇنىڭغا ياخشىلىق، ئامەت.

198

مىللىتىڭ گۈللىنىپ تاپسا ئىنايەت،
دېگىنسەن ھۆكۈمران دەۋرىڭگە رەھمەت.
بەرمىسە ئۇ ساڭا كەڭچىلىك يولنى،
يورۇماي ئۆتەتتى چىرىغىڭ ئەبەد.

199

ئىلىم - پەن گۈللەشكە بېرىلسە پۇرسەت،
بەھرىمەن بولىدۇ چوڭ - كىچىك مىللەت.
تۇرمۇشى پاراۋان، خەلقى قۇت تېپىپ،
كەلتۈرەر دۆلەتكە تەڭداشسىز شۆھرەت.

200

گەر يولۇڭ چىتلانسا كۈچلۈكلەر توسۇپ،
پۈرسەت كۈت ئۆتۈشكە قورشاۋنى بۆسۈپ.
ئەخمەقتۇر تۇخۇمنى تاشقا ئۇرغۇچى،
چۈنكى چاشقان يېڭەلمەس كالىنى ئۈسۈپ.

201

ئۆلمەن دەپ پۇلنى مىراس تارقاتماق —
ئاخىرقى ئۆمرىنى خارلىقتا قويماق.
ناۋادا پۇل تۈگەپ ئۆلەي دېسەڭمۇ،
چىقمايدۇ بىكارغا ساڭا سىرتماق.

202

بەختتىن كىشىنىڭ ئۇزىرار قولى،
تەتۈرى بولۇپ ئوڭ، ئېچىلار يولى.
تۇرمۇشتا ھەرقاچان كۆپ تېجەشلىك بول،
يوقسۇزنىڭ يۇرسىلا توسۇلار يولى.

203

بىلىمسىزگە نېسىپ بولسا دۆلەت ـ قۇت،
تۇرالماس ئۇزاقراق مەھكەم تىرەپ پۇت.
ئۆيلىساڭ بولۇشنى بەختكە ئۈلپەت،
ئىشگىنى ئەقىل ھەم بىلىم بىلەن تۇت.

204

گەر ئاتاڭ ئۆتسىمۇ بىر يۇرتنى سوراپ،
قەسىرىڭدىن ماختانما بولغاندا خاراب.
قۇرۇغان سۆڭەكنى غاجىمايدۇ ئىت،
ئەر بولساڭ ئۆزۈڭ تاپ، يۇرمە چىش شوراپ.

205

ئەر ئەمەس جاپادىن داد ـ پەرياد چەككەن،
ۋە ياكى راھەتنى دەپسەندە ئەتكەن.
ھەمراھتۇر كىشىگە خوۋلۇق ۋە خورلۇق،
يىگىتتۇر شۇنىڭغا پايلىشىپ كەتكەن.

206

جەمئىيەت ئىنسانچۇن چوڭ بىر ئىمتىھان،
ئۆتىدۇ بېشىڭدىن مىڭ ياخشى - يامان.
ئادەمدۇر بىر غەۋۋاس، ئالەمدۇر دەريا،
مۇشكۇلدۇر دۇر سۈزۈپ چىقىش تىنچ - ئامان.

207

كىشىگە يار بولماس بەخت ھەر زامان،
يوللىرىڭ داۋاملىق بولمايدۇ راۋان.
تەلىيىڭ قاچقاندا قىلساڭ ياخشى ئىش،
كىشىگە بىلىنەر بولۇپ ئۇ يامان.

208

ئوغۇل - قىز كۆپ بولسا دەرد ئېغىر بولۇر،
پەرزەنتلىك كىشىلەر بۇنى چۈشىنۇر.
گەر دېسەڭ ئاتىنىڭ كۆڭلىنى شېشە،
پەرزەنتنىڭ تېشىدا سۇنۇپ چېقىلۇر.

209

دۈشمىنىڭ بولسا گەر گويا كىچىك قىل،
سەن باتۇر بولساڭمۇ ئۇنى تاغدەك بىل.
قاراشقا بوز چېۋىن ناھايىتى كىچىك،
ۋە لېكىن چىقىپ ئۇ، سەكرىتىدۇ پىل.

210

تونۇلسا كىشىگە دۈشمەن كۆپىيىپ،
دەيدۇكى: بىز قالساق ئۇنى يوقىتىپ.
قاراپ باق ئاھۇنى ئالساق مىسالغا،
قەستلەندى قالغاچقا گۈزەل يارىلىپ.

211

چوڭ قىلساڭ بالاڭنى پۇلدا گول قىلىپ،
بۇزىسەن ئىسراپخور كىبىرەكسىز قىلىپ.
ھەر ئىشنى پۇختا قىل، كىچىكتىن باشلا،
كىم كۆردى پايدىنى پۇشايمان قىلىپ.

212

قىزنىڭچى دەپ قويسا بولما كۆلدۈرگە،
تولا سۆز چىقرار تىلغا كۆيدۈرگە.
ئىنسانىنىڭ سىرىنى بىلىپ بولماق تەس،
بىلەمسەن ھەمراھتۇر تىكەنلەر گۈلگە.

213

ئاگاھ بول، ئالدانما يىگىتلىكىڭگە،
كۆپ قاتناش قىرىنىڭ سۆھبەتلىرىگە.
ياشلىق ئۇ گوياكى شارابسىز مەستلىك،
قىرىلار شىپاھدۇر ئىللەتلىرىڭگە.

214

قالماي دەپ ئۆيلىساڭ قۇرۇق بالاغا،
قول قويما قەرزدارغا ياراپ گۇۋاھقا.
ناۋادا بەرمىسە قەرز ئالغان كىشى،
قانۇندا تارتىدۇ سىنى گۇناھقا.

215

گۈل دېدى بۇلبۇلغا: قېنىمنىغىن جان،
نالەڭدىن بويالدىم بولۇپ قىزىل قان.
ئاشىقى چىدامدۇ، — دېدىكى بۇلبۇل —
يار تېنى تىكەنگە بولسا ئاشىيان.

216

كىشىدىن رەنجىمە، بۇ شۇنداق جاھان،
بىر ياخشى كەينىدە بار نەچچە يامان.
خۇش پۇراق قىزىلگۈل بەرگىگە قارا،
كۆرىسەن تىكەنلەر قىلغانىنى ماكان.

217

ئەي يىگىت، بۇ زامان ئالتۇن دەۋر بىل،
تىرىشىپ كۆچۈڭنى ئەلگە تەقدىم قىل.
شۇنداقمۇ ئۆتمۈشنى كۆرگەنىدۇق بىز،
ئىشلەشكە نە پۇرسەت، تېگىپ تاياق - تىل.

218

ئادەمنى بۇزىدۇ ئەجىرسىز راھەت،
دېمىگىن بەختنى كەتمەيدۇ ئەبەد.
بىلىپ قوي پۇل - بايلىق گويا كۆلەڭگە،
مەڭگۈگە تۇرمايدۇ بىر جايدا ئەبەد.

219

ھەركىمكى بىلىمسىز بولسا يارىماس،
ئالدىدىن مىلك ئۆتسە كىشى قارىماس.
تۆگىدە بولسىدى زەررىچە ئەقىل،
ئېشەكنىڭ كەينىگە ئىدى باغلىماس.

220

ئەي يىگىت! ئەقىل تاپ، باس ئالغا قاراپ،
كىم تېپىپتۇ ئالتۇننى چۆشەكنى كولاپ.
ئەخمەقتۇر ناشايان يوللاردا يۈرۈپ،
زەھەرلەپ ئۆزىنى قىلغۇچى خاراب.

221

کەم سۆزلۈك ياۋاشتىن قىلغىنسەن ھەزەر،
ساق دۈشمەن كەم سۆزلەپ سىناقتىن ئۆتەر.
يىلانمۇ تۈگۈلۈپ جىم يېتىپ تۇرۇپ،
پەيتىنى تاپقاندا ئۇرار ئۇ نەشتەر.

222

ئۇزاتسا گۈلگە قول تەلىيى قاچقان،
گۈل ئۇرۇپ نەشتەرنى بولىدۇ چايان.
ھاياتلىق ئۆتكىلى گويا بىر جاڭگال،
مۈشكۈلدۇر ئۆتمەكلىك بۆسۈپ تىنچ - ئامان.

223

بۇرادەر، ئەل ئارا يۈزۈڭنى تۆكۈپ،
نە پايدا ئالارسەن قاۋاقتا يۈرۈپ.
ھەيرانمەن، ساراڭلار ساقايمايۋاتسا،
سەن ساراڭ بولغانغا پۇل خەجلەپ تۇرۇپ.

224

تەكەببۇر ئەيلىمە بولساڭ ئىش بېشى،
ئاگاھ بول يازنىڭمۇ كېلىدۇ قىشى.
كىشىنىڭ بېشىغا چىقتىم دەپ كۈلمە،
كۈلكىمۇ كۆپەيسە چىقار كۆز يېشى.

225

پۇل، ھوقۇق-زەڭگىنى كۆرستەر گۈزەل،
ئوقۇشار نازىنىن مەدھىيەلەپ غەزەل.
پۇل تۈگەپ ۋە ياكى ھوقۇقتىن قالسا،
ئۇيالماي دېيىشەر سەت ئىدى ئەزەل.

226

جاھاندا «قالتىس» يوق، مەن «قالتىس» دېمە،
ئاڭلامدۇ تۇپراققا سەن دېسەڭ: يېمە.
گاداي بول ۋە ياكى بولغىن شاھەنشاھ،
يەرگە يەم بولماستىن تۇرىمەن دېمە.

227

بىلىمدۇر خەزىنە بەرسەڭ كەملىمەس،
گويا ئۇ دەريادۇر ئىچسە ئازلىماس.
نادانلىق بەئەينى زەيكەش قاقاس يەر،
بىر ئۆمۈر تەر تۆكسە گىياھ ئايىنماس.

228

ئۆتتۇممەن بىراۋنى دېمەي چوڭ - كىچىك،
ئۆزگىمۇ كۆرمىدى مېنى ھەم كىچىك.
بىلگىنىم بولدىكى شۇ بىر ھەقىقەت،
نادانىدۇر ئەڭ كىچىك، كىچىكتىن - كىچىك.

229

ئادەمدۇر رۇدا تاش، جەمئىيەتتۇر پېچ،
كۆيمەستىن تاۋلانغان پولات يوقتۇر ھېچ.
تۇغۇلدۇڭ، ئاشۇ ئوت كۆتىدۇ سېنى،
پۇچىلاپ قويمايدۇ ئۆمۈر بويى تىنچ.

230

ھاياتلىق ئىنسانغا تۈگىمەس سەپەر،
جەننەتتىن تولىراق كۆرستەر سەقەر.
تۇغۇلدۇڭ، ماڭىسەن مەجبۇر ئۇ يولنى،
ھەمراھتۇر دەرد ـ ئەلەم ئۆلگەنگە قەدەر.

231

ھايۋانلار تىلسىزلىق جەبرىدىن خاپا،
ئىنسانغا تىلىدىن كېلىدۇ جاپا.
مىسال بار: «سۆزنى قىل سىغقان يېرىگە»،
بولسا سۆز ئورۇنسىز كەلتۈرەر تاپا.

232

ئەيىبىنى كۆرسەتسە، بىلگىن ئۇنى دوست،
شۇنداقتا ئىشلىرىڭ بولۇر راۋۇرۇس.
ماختاشتىن شادلانما، ئۇ بىر دۈشمەنلىك،
ئۆستۈرۈپ كىبرىڭنى كەلتۈرەر نومۇس.

233

قىلىشقا ھەممىگە قۇدرىتى،تۇرۇپ ،
قىلمىسا ئەر دېمە ، بىر ئىشنى بۆسۈپ.
ئەر شۇكى، ئەل ئۈچۈن جان پىدا قىلىپ،
ھارامدىن نەپسىنى ئالغۇچى توسۇپ.

234

گەر كەلسە مال - دۇنيا كۆڭۈل بۆلمىگىن،
كەتسىمۇ ئاھ ئۇرۇپ چىراي پۈرمىگىن.
پۇت سۇنسا پۇچقاقتا ، قول سۇنسا يەڭدە،
تۇرسۇن ئۇ غەيرىيگە سۆزلەپ يۈرمىگىن.

235

ئەي يىگىت، بولساڭ گەر ھەقىقىي ئوغۇل،
ئەخلاق ۋە بىلىمدە يېتىلگەن ئەر بول.
ئەلگە بول مۇلايىم، ئۆزۈڭنى خۇش تۇت،
ياماندىن يىراق قاچ، قىلمىغىن قوبۇل.

236

ئاقىللار ياخشى سۆز، خۇش چاقچاق ئۆتەر،
دوستلارنى لەتىپە، كۈلكىدە كۈتەر.
تۇرۇپتۇ ھەممىگە ئورتاق ئۇزاق يول،
شۇ چاغدا ياخشى نام ئۇزاققا يېتەر.

237

بۇ دۇنيا كۆلەڭگە، بار ئەجەب ئىشى،
تۇتاي دەپ قول سۇنسا يوقتار كىشى.
ئىزدىسەڭ قاچىدۇ، قاچساڭ قوغلايدۇ،
بىپەرۋا، قاتىسمۇ ئىنساننىڭ بېشى.

238

كارۋاننىڭ يولى بىر، رىزقى ئۆزگىچە،
ئىزدىگىن بەختىڭنى غەمدە يۈرگۈچە.
خاتىرجەم ئۆتكەن كۈن جەننىتىم دېگىن،
مۇشكۈلدىن زارلانما خۇۋلۇق كۆرگۈچە.

239

ھەركىمنىڭ كۆرگىنى، بىلگىنى باشقا،
بۇ ئۆلۈم باقمايدۇ قېرى ۋە ياشقا.
بىر زەردار يەنىلا ئۆلگۈم يوق دېدى،
بولمىدى ئۆمۈرنى پۇلدا ئۇلاشقا.

240

ياشلىقىم يىلمۇيىل كەتسىمۇ يىراق،
ئاھ ئۇرۇپ، ئارماندا چەكمىدىم پىراق.
چۈنكى مەن ئۇنتۇلغان كىرگەن يېشىمنى،
جاھاننىڭ كارىغا باغلاپ ئىشتىياق.

241

ھەسەتخور كۈلگەندەك قىلسىمۇ بىراق،
ئۇنىڭدىن ھەقىقىي خۇشاللىق يىراق.
گەر ئۈنسە گۈلزاردا بىر سېسىق ئەمەن،
گۈللەرنى بۇلغايدۇ يېقىمسىز پۇراق.

242

ئوغلۇڭغا قەبرەڭنى قىلما ۋەسىيەت،
گەر تاشتىن سالسىمۇ ساقلانماس ئەبەد.
نام - ئاتاق يوقاشتىن قورقساڭ ئامال بار،
ياخشىنىڭ قەبرىسى بۇزۇلماس پەقەت.

243

ئۆتكۈزدۇم كۆڭلەرنى يالغۇز ئولتۇرۇپ،
جاھانىڭ كارىدىن خىيالغا چۆمۈپ.
گاھىدا سۇلتانمەن، گاھىدا گاداي،
يازىمەن تارىخنىڭ كاتىپى بولۇپ.

244

نادانىنى ئىززەتلەپ باشلىساڭ تۆرگە،
ئىككىنچى نۆۋەتتە ئىلمايدۇ كۆزگە.
ھەممىگە ئۆزىنىڭ لايىقى كېرەك،
كالىغا يارىماس ئېغىلدىن ئۆزگە.

245

«ياشلىقتۇر ئىنساننىڭ ئەڭ گۈزەل چېغى» ،
بۇزىدۇ ھۆسننىنى خورەكنىڭ دېغى.
قېرىلىق ئېگىلگەن شىرنىلىك مېۋە،
ۋە لېكىن ئاجىزدۇر ئۇنىڭكى بېغى.

246

گاھىدا بىر كۈنۈم ئۆتەر بىر يىلدەك،
گاھىدا بىر يىلىم ئۆتەر بىر كۈندەك.
قەلبىمدۇر يانار تاغ، باغرىمدۇر ۋولقان،
كۆيىمەن ئازابتىن تولغىنىپ قىلدەك.

247

نېنىڭنى بىر يۈزدە پىشىدۇ دېمە،
قولۇمغا كەلدى دەپ چاغلىماي يېمە.
پانىيدا ھېساب بار، باقىيدا سوراق،
ئۆتكەلدىن ئايرىلىپ قالىمەن دېمە.

248

هاياتلا ئىكەنسەن پۇل بولۇش كېرەك،
تەر تۆكۈپ ھالالدىن تېپىشىڭ كېرەك.
ۋە لېكىن ئەڭ مۇھىم يەنە بىرسى بار،
مەنىۋى بايلىقمۇ مول بولۇش كېرەك.

249

تۆرىلىپ مىڭ تەستە چوڭ بولۇپ ئادەم،
قايتىدۇ يوقلۇققا ياشاپلا بىردەم.
هاياتلىق دەۋرىگنى قەدىرلەپ ئۆتكىن،
بىزنىمۇ كۈتمەكتە ئاشۇنداق ئالەم.

250

ئېيتىشما كۈيۈ ئوغۇل ۋە كېلىن بىلەن،
ئۆتسلا ئامراق بىر - بىرى بىلەن.
گاھىدا رەنجىتىپ قويسىمۇ كۆڭۈل،
بىلمىگەن بولۇپ يۈر، ئۆز ئىشىڭ بىلەن.

251

ئۆزىنى بىلىملىك سانىغان كىشى —
لازىمدۇر ئەتراپقا قاراپ بېقىشى.
بەزەنلەر كۆيىدۇ ھەسسەت ئوتىدا،
تونۇلسا بىرەرسى تۇتتۇپ كۆندىشى.

252

ھەركىمكى زېرىكمەي كۆپ كۆرسە كىتاب،
دىلىنى يورۇتتۇپ ئېچىلۇر ئاپتاپ.
نادانلىق كىشىگە ساقايماس كېسەل،
ساغلامدەك يۇرسىمۇ ۋە لېكىن بىتاپ.

253

ھاكاۋۇر، نامەردكە سۇنما قولۇڭنى،
بەزىلەر قول بەرمەي تۆكەر يۈزۈڭنى.
ھەركىمنىڭ ئۇمچى ئۆزىنىڭ ئۆيىدە،
چوڭ بولسا ئۆزىگە، ماڭغىن يولۇڭنى.

254

گەرچە مەن بولساممۇ مەنسەپدار ئەمەس،
كۆرمىدى خالايىق ئەمرىلەردىن پەس.
چۈنكى مەن پىدائىي ئىرپان جىڭدە،
قىل دەيمەن نادانىي بىلىمگە ھەۋەس.

255

ئۆمۈرنىڭ يوللىرى ئەگرى ۋە ئۇزاق،
گاھ تىكەن ئۇچرايدۇ، گاھىدا تۇزاق.
باسقاندا قەدەمنى بولمىساڭ پەخەس،
خاتىرجەم ئۆتۈشۈڭ ئەقىلدىن يىراق.

256

يول ياساش — ساۋابنى بىلگەنىنىڭ ئىشى،
ماڭامدۇ - ماڭمامدۇ كارۋاننىڭ ئىشى.
سەپەرنىڭ باشلىمى كۆزنىڭ كاسەسى،
ئىچۈرگەن شارابى ئاققان قان - يىشى.

257

پەس كۆرمە بولسىمۇ ئۇ بىر قەلەندەر،
ياخشى كۆڭۈل يار بولماس ئۆلگەنگە قەدەر.
نامراتنىڭ كۆڭۈللىرى گويا ئۇ گۈلخان،
ياشايدۇ ئوت ئىچرە بولۇپ سەمەندەر.

258

كىمكى غاجىسا مەينەت سۆڭەكنى،
جاراھەت قىلىدۇ جان ۋە يۈرەكنى.
ھىممەتسىز كىشىدۇر دەل ئاشۇ ئادەم،
ئۇنىڭدىن كۈتمىگىن ياخشى تىلەكنى.

259

مىسال بار: «بولالماس گۈللەر تىكەنسىز،
باھارى ھەم بولماس ھەرگىز خازانسىز».
زارلانما ئۆمرۈڭدىن تارتساڭمۇ جاپا،
خۇشاللىق نامەۋجۇت دەرد ۋە ئەلەمسىز.

260

نەسھەت ئاڭلىغان بولسىدى بۇلبۇل،
كۆيۈكتە ئەڭلىنى قىلماس ئىدى كۈل.
كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرسە ھەر كىشى
كۆز يېشى قۇرۇماس ئۇ كۈلۈش تۈگۈل.

261

ئاگاھ بول، قىلمىغىن مەنسەپكە ھەۋەس،
بېشىغا كەلمىگەن دەردىنى بىلمەس.
ئاستىدا بار دېڭىز، ئۈستىدە تاغ - تاش،
ئېھتىيات قىلمىسا باسار ئۇنى نەس.

262

ھۆرمەتلە باشلىقنى، ئۆتكىن بولۇپ دوست،
تەشەببۇس قىل ئۇنى بولۇشقا دۇرۇس.
ناۋادا ئازغىشىپ ماڭسا خاتاغا،
چىرايلىق سۆز بىلەن يولدىن ئۇنى توس.

263

ئەمەلنى چوڭ بىلدىم، كۆيمىدىم بىراق،
بولمىغاچ ئىقتىدار ياكى ئىشتىياق.
قەلبىمدە ئورنى يوق پەرى پەيكەردىن،
ئالساڭمۇ ئۆي تۇتۇش ئەقىلدىن يىراق.

264

ئەمەلدار بولغۇچى ئەل-يۇرتىنىڭ بېشى،
زۆرۈردۇر پەرماننى ئىجرا قىلىشى.
دۆلەت ۋە خەلققە سەمىمىي بولۇپ،
لازىمدۇر ھەممىدە ئادىل بولۇشى.

265

سابا گەر كەزسىمۇ كەڭرى جاھاننى،
مېنىڭ دەپ باقمىدى بىرەر ماكاننى.
مۇيەسسەر بولمىسا چەكمە نادامەت،
كىيىشچۇن كىشىدەك ھاي - ھاي چاپاننى.

266

مىسال بار: «ئەرگە بىر، يەرگە بىر نۆۋەت»،
گاھىدا تەسەۋۋۇر بولۇر ھەقىقەت.
قولۇڭدىن كەلگەندە قىلغىن ياخشى ئىش،
پۇشايمان قىلغاندا تېپىلماس پۇرسەت.

267

بۇرۇنقى خامانى قايتىدىن سورۇش —
چالك - تۆتەك قوزغىتىپ مۇھىتنى بۇزۇش.
گۇناھتۇر ئۆلۈكنى ئۇرۇشقا سېلىپ،
نەسلىدە ئۆچمەنلىك ئوتى ياندۇرۇش.

268

سوقۇشسا تاش بولۇر ئۇششاق دانچە قۇم،
ئۇيۇشسا ئۇششاق قۇم بولۇر تاشتەك توم.
ئىتتىپاق ئۆتمىگەن ھەرقانداق مىللەت —
تۆگەيدۇ قۇم كەبى توزۇپ ئۇ چوقۇم.

269

پېشانەڭ ئوڭدىن كەلمىسە ھامان،
قىلىنغان ئىشلىرىڭ كۆرۈنەر يامان.
گاھىدا داغدام يول توسۇلۇپ قېلىپ،
چىغىر يول ئۇنىڭدىن بولىدۇ راۋان.

270

تەمەننا قويمىغىن ئۆزۈڭگە ئاقىل،
كۆچۈڭ زور بولسىمۇ، ھەرقانچە قابىل.
ئالتۇنمۇ گاھىدا تۇچ قاتارىدا
تاشلىنۇر كۆرگۈچى بولمىسا ئادىل.

271

كىشىدىن رەنجىمە، يامان دېدى دەپ،
دىققەت قىل، ئۇنىڭغا قىلمىغىن غەزەپ.
قىلىنسا غەيۋىتىڭ ئاڭلىمىغان بول،
دۈشمەننى ئاينىتۇر يۈرگۈچى سۆزلەپ.

272

ئەجدادى قازانغان بولسىمۇ نۇسرەت،
ماختىنىش ئىنسانغا ئەڭ يامان ئىللەت.
ئەگەردە ھەقىقىي ماختانغۇڭ بولسا،
ۋەتەن ۋە خەلققە تۆھپەڭنى كۆرسەت.

273

قېرىلىق خەۋىرى — تولىراق چارچاش،
دىگەردىن ئۆتسىلا تېز پاتار قۇياش.
ئۆمرۈڭدىن خۇلاسە قالدۇرالىساڭ،
ئۆلسەڭمۇ خاتىرجەم كېتىۋەر ئاداش.

274

تەكەببۇر ئەيلىمە، ئۆت ياۋاش - يۇمشاق،
كىشىگە يوشۇرۇن قويمىغىن تۇزاق.
بولۇڭنى سەن قىلساڭ، ئەتە ساڭا بار،
ئىش تولا كۆرسەن بۇ ئالەم ئۇزاق.

275

فېرىدون بولساڭمۇ قىلمىغىن كۆز - كۆز،
مېلىڭ بىر بولغۇچە، دوستۇڭ بولسۇن يۈز.
مەڭگۈلۈك باھار يوق تۇزۇمايدىغان،
تۆكىدۇ بەرگىنى ۋاقتى كەلسە كۈز.

276

پەگاھتا تۇرسامۇ تۆر بىلىپ ئۆتتۈم،
تەقدىرنى پەرق ئەتمەس كور بىلىپ ئۆتتۈم.
كۆرگەندە جاپاكەش بىچارىلەرنى،
ھۆرمەتلەپ ئۆزۈمدىن چوڭ بىلىپ ئۆتتۈم.

277

نامراتتۇر — پۇل بولۇپ، ئېشى بولمىسا،
ناداندۇر ئەقلى بار، ئىشى بولمىسا.
يوق دېگىن بىلگۈچى بولسىمۇ تولا،
قېرىسى بار بولۇپ، يېشى بولمىسا.

278

ببباها گۆھەردۇر ئەجداد مىراسى،
مۇجەسسەم قويىندا تارىخ سىيماسى.
مۇھىمدۇر بىزلەرگە قوغداش، يېڭىلاش،
چۈنكى ئۇ ئۆتمۈشنىڭ ھايات گۇۋاسى.

279

ئاگاھ بول، بۇ ئالەم تۆت كۈنلۈك بازار،
شۇنچىلىك ئۆمرۈڭگە بولما دىل ئازار.
ماڭىمىز بىر كۈنى ئۇزۇن سەپەرگە،
شۇ چاغدا تەڭشەيدۇ گۆرىستان - مازار.

280

تۇرمۇشتۇر داش قازان، قايناپ پىشماق تەس،
خۇشاللىق تامچىدۇر، خاپىلىق پەۋەس.
كۆرگەننىڭ بارىنى يازماقچى ئىدىم،
قەلىمىم توختىدى، دېدى: بولدى بەس.

281

ئايرىلماي بىر ئۆمۈر دوست بولدى قەلەم،
رىغبەتلەر بەردى ئۇ تارتقاندا ئەلەم.
قاراڭغۇ يولۇمغا يورۇتۇپ چىراغ،
يىقىلسام تۇرغۇزۇپ، تاشلاتتى قەدەم.

282

قەلەمدۇر ئەل ئارا مېنى تونۇتقان،
قىلدى ئۇ خەلق بىلەن بىر ئۇرۇق - تۇغقان.
ئۆمرۈمنى بىھۇدە ئۆتكۈزگەن بولسام،
بولاتتى تونۇشلار مېنى ئۇنۇتقان.

283

تېتىدىم ھاياتنىڭ ئاچچىق تەمىنى،
كۆرگەندە دوست - دۈشمەن تۈردى تەرىنى.
كىتابىم شۇ چاغدا دېدى: سەۋر قىل،
كىم قىلسا يامانلىق چىگەر بەختىنى.

284

ئېشەك ئات بولالماس ئوقۇردا تۇرۇپ،
كۆۋرۈككە كەلگەندە تۇرار چاندۇرۇپ.
جىددىي پەيت كەلگەندە ئىشقا يارىماس،
سىرتىغا قاراپلا ئۆتسەڭ دوست بولۇپ.

285

ئارامغا چىققانلىق ئەمەس ئىش تاشلاش،
ئەكسىچە ئۇلۇغۋار يېڭى ئىش باشلاش.
ئەگەردە بىر كۈنۈڭ كەتسە بىكارغا،
ئۆلگەنلىك دەپ بىلگىن، ئەمەستۇر ياشاش.

286

قېرىغان چاغدىكى كەلگەن بىر كۈنۈڭ،
خىراجەت قىلغىن دەپ تۇرغان ئالتۇنۇڭ.
ناۋادا جايىدا ئىشلىتەلمىسەڭ،
قولۇڭدا يوقلۇر قىممىتى ئۇنىڭ.

287

قېرىساڭ ئۆتمۈشتىن قالدۇر ۋەسىيەت،
بولغاي ئۇ كىشىگە ئىبرەت - نەسىھەت.
ھاياتلىق چېغىڭدا قالدۇرغاندا ئىز،
شۇنىڭدا تاپىدۇ ھاياتىڭ قىممەت.

288

چۆلدىكى مىڭ يىللىق گۇمبەز، ئەسكى تام،
ئۆزىنىڭ دەۋرىدىن ساقلاپ كەلدى نام.
قالدۇرغان بولسىدى گىلكار نامىنى،
قىلاتتىم ئۇنىڭغا مىڭ قېتىم سالام.

289

ناتونۇش دىيارغا بولساڭ مۇساپىر،
ھەزەر قىل، نۇقسانىنى قىلىشتىن زاھىر.
بىلمىگەچ سىرىڭنى ئىشەنمەس ھېچكىم،
خانىقادىن چىقتىممەن دېسەڭمۇ ھازىر.

290

گەر كىشى مۇتتەھەم بولسا يارىماس،
ئاق بىلەن قارىنى ئايرىپ قارىماس.
نەسىھەت قىلساڭمۇ نادانىدۇر نادان،
قىلمىسا ئەسكىلىك كۆڭلى تىنچىماس.

291

ئاتا ۋە ئانامدىن ئالدىم كۆپ ئەقىل،
ئوقۇتۇپ مېنى ھەم ئۆگەتتى كۆپ تىل.
دەيتتى ئۇ: تىرىشىپ تاپقىن كامالەت،
ھەرقانداق ئىش قىلساڭ بىلىم بىلەن قىل.

292

بىلىمگە بولسىمۇ مەندە ئىشتىياق،
ۋە لېكىن ۋىسالدىن كۆپ قالدىم يىراق.
ياشانغان بولسامۇ ئۆگەنگۈچىمەن،
بىلگىنىم غەنىيمەت، بىلىمدۇر چىراي.

293

ئادەمدۇر بىر ياپراق، ئويلان سەپسىلىپ،
ئالتە ئاي ياز ئويناپدۇ شاخقا ئېسىلىپ.
ۋە لېكىن ياز تۈگەپ، كەلگەندە كەچ كۈز،
سارغىيىپ ياتىدۇ يەردە دەسسىلىپ.

294

رەزىللىك ھەر جايدا گەر سۈرسە دەۋران،
خورازلار لال بولۇپ سايرايدۇ مېكىيان.
شۇنداقمۇ زامانلار بولۇپ ئۆتتىكى،
ئاقىللار رىجىمدە، نادان ھۆكۈمران.

295

گۈلدۈرى بولسىلا يامغۇر بار دېمە،
يوغان گەپ بولسىلا ماغدۇر بار دېمە.
ئىچى پور كۆتەكنىڭ ساداسى كۈچلۈك،
قولىدىن ئىش كەلمىسە بالدۇر ئەر دېمە.

296

ئۆزۈڭدىن ئۆزگىنى ھەر زامان چوڭ بىل،
كەچۈرگىن، كىشىلەر ئاغرىتسىمۇ دىل.
مىسال بار: «دىل ئازاردىن — خۇدامۇ بىزار»،
سەپرالىق ئۆمرۈڭدىن قىسقارتىدۇ يىل.

297

بۇ ئالەم رەڭۋازدۇر، بىلمەك بەكمۇ تەس،
يامانىنى ياقتۇرۇپ قىلىدۇ ھەۋەس.
ئىشەنمە ئۇنىڭدىن كەلمەيدۇ ۋاپا،
قارىماس ياخشىلار تۇرسىمۇ پەۋەس.

298

تەمسىل بار: «بىر پىلەك، چۈشەر مىڭ خەمەك»،
ۋە لېكىن ھەممىنىڭ تەملىرى بۆلەك.
ئىنسانمۇ بەئەينى شۇنىڭغا ئوخشاش،
بىرسىدۇر شەپقەتلىك، بىرسى تاش يۈرەك.

299

مىسال بار: بىر كەكلىك لاچىننى دوراپ،
شۇڭغۇدى پەستىكى ئۆردەككە قاراپ.
ئۆزىنى توختىتىپ چىنەپ سوقالماي،
چاپلاشتى پاتقاققا، كۆپ تارتتى ئازاب.

300

ھەر ئىشنى باشلاشتا قىل ئوبدان ئويلاپ،
يۈزۈڭنى تۆكىدۇ قىلغان ئىش دوراپ.
تۇرمۇشنىڭ ماھىيىتى كۈرەش دېمەكتۇر،
تەدبىرىڭ بولمىسا بولىسەن خاراب.

301

بىلىشچۈن ئۆگەنگىن، قىلغىن تەتقىقات،
ئېچىلسۇن كائىنات، پۈتۈن مەۋجۇدات.
ئىلىم - پەن دېمەكتۇر دۇنيانى بىلىش،
ئۆگەنسەڭ قاقسەن پەلەككە قانات!

302

بەزەنلەر دەيدۇكى: كوننىنى بىلىش —
بۇرۇنقى ئۆلۈكنىڭ بۇرنىدا تىنىش.
مەن دېدىم: ئۆتمىگەن بولسا شۇ ئۆلۈك،
نېسىپ بولارمىدى بىزگە تۆرىلىش.

303

ئەجرىدىن تىكەنلەر بولغۇسىدۇر گۈل،
پەرۋىش كۆرمىسە بوستان بولۇر چۆل.
تۇرمۇشتۇر مۇرەككەپ، «رىسالە»سى يوق،
تەۋەككۈل قىلمىساڭ، تاپالمايسەن يول.

304

ئاچ كۆزلۈك كېسەلدۇر، ئۆتەر ساقايماي،
يېسىمۇ بىلىنەر يۇرگەندەك تويماي.
كۆزنگە چېلىقسا گوياكى بىر بەز،
كۆتۈرۈپ ماڭىدۇ قالدۇرۇپ قويماي.

305

چىمەنگە كەلدىكى سابا سەھەردە،
قىزىلگۈل يۈزىدىن كۆتۈردى پەردە.
دېدى گۈل: پىراقتىن بولدى يۈزۈم قان،
پېشانەم شۇنداقكەن، ماڭا نە چارە؟

306

ھاياتلىق كەينىدىن يەنە ئۆلۈم بار،
ئارىدا ئازغىنا ياشاش كۈنۈڭ بار.
ۋە لېكىن ئاگاھ بول پانىي جاھاندا —
بىر ياخشى كەينىدە بىردىن يامان بار.

307

مەنىۋى ئەمگەكتە پۇلنى كۆزلىمە،
چۈشەنمەس كىشىگە تولا سۆزلىمە.
نومۇس بىل خىسلەتسىز كىشىنى ماختاپ —
بولۇشنى ئۇياتسىز ئىككى يۈزلىمە.

308

بەزىگە ئادەتتۇر باشلىقنى قاساش،
چۈنكى بۇ كىشىگە نادانلىق قاراش.
ئۈنىڭكى قىلغىنى پۇقرالار ئۈچۈن،
كەتسە ئۇ كۆتۈرۈپ كەتمەيدۇ ئاداش.

309

يىرتقۇچلار ئۆتىدۇ نەپسىگە تويماي،
ئالدىغا كەلگەننى يۇتىدۇ قويماي.
يولۋاستىن ئاشقىنى بۆرە باتۇرنىڭ،
مۈشۈكلەر قاقشايدۇ پايدا تاپالماي.

310

يىگىتلىك بىر دەرەخ، كۆنلەردۇر ياپراق،
بۇزۇلسا دىيانەت، قۇرار يۈز ياپراق.
ئىبرەت ئال تارىختا ئۆتكەن شاھلاردىن،
شەھۋەتتە تۈگەشتى ئەجەلدىن پاتراق.

311

مال ـ دۇنيا ۋاپاسىز، بولما ئاق كۆڭۈل،
تاپقاننى مەھكەم تۇت، تۈگەتمە ئۇدۇل.
مىسال بار: «تاپتىم دەپ يەپلا تۈگەتمە،
يېگەندە ئۆردەكنى، غاز پېيىدە بول».

312

تىكەننىڭ دەردىنى كۆپ تارتىسمۇ غول،
ئېچىلدى دەردىنى بىلىندۈرمەي گۈل.
گەر كەلسە دەرد ـ ئەلەم بىلگىن ئېچىڭدە،
پەيتىنى تاپماستىن سۆزلىمە ئوغۇل.

313

ئەيلىگىن ئەقىلسىز ئادەمدىن ھەزەر،
ھەسەل دەپ بەرگىنى بولىدۇ زەھەر.
ئەزىزلەپ چوڭ قىلغان باللار سالماس —
ھەتتا ئاتا ـ ئانىنىڭ زارىغا نەزەر.

314

پەرزەنتنىڭ ئارىدا بولسا قارىسى،
قىلىدۇ پەدەرنى يۆرەك يارىسى.
غەيرەتكە كەلمىسە ئىچىدىن قايناپ،
تېپىلماس ھېچ يەردىن ئۇنىڭ چارىسى.

315

ئىنسانلار بولسىمۇ گەرچە ئەقىللىق،
مەۋجۇتتۇر ئۇنىڭدا رەڭگارەڭ قىلىق.
تالىلىغىن يولۇڭنى ئىبرەت ئىچىدىن،
بولغىن سەن ئەدەپلىك، گەپ سۆزۈڭ سىلىق.

316

بىچارە كىشىدۇر پەنگە سەل قاراپ،
تۇرغانلار تالادا ئىشىكنى ماراپ.
تۆگەيسەن يەنىلا ئۆگەنمەي يۈرسەڭ،
ئۆلگەندىن ماختىنىپ، تىرىكنى تىللاپ.

317

هەر كىشى يامانغا بولسا گەر ئامراق،
جەبرىلەر ئەمەستۇر ئۇنىڭغا يىراق.
مىسال بار: «بالاڭنىڭ ئويىنىشىغا باق»،
كېيىنكى پۇشايمان پايدىسىز بىراق.

318

ماختانسام ياشلىقتىن سۆيۈنەر دىلىم،
ئەپسۇسكى، جان دېگەن بىر ئېلىم - بېرىم.
مۆھلىتى توشقاندا بەرمەي نە ئىلاج،
يۈزۈمگە سىزنىقلىق تۇرسا هەر يىلىم.

319

كىشىدە بولسا گەر تىرىشىش، هەۋەس،
ئۇنىڭغا ئالەمدە ئەمەس هېچ ئىش تەس.
بىلىمى بولسىمۇ قىلالماس هېچ ئىش،
بولسا ئۇ تىرىشماس ياكى مەيپەرەس.

320

ئاقىللار ئىلىمگە قىلار ئىشتىياق،
نادانغا كۆرۈنەر بىلىم پەس بىراق.
بىلىملىك - بىلىمسىز تۇرسىمۇ يېقىن،
ۋە لېكىن ئارىلىق تولىمۇ يىراق.

321

تەقدىرىم بەختىمگە بەرمىدى ئىمكان،
قىلسامۇ ياخشىلىق، كۆرسەتتى يامان.
گەر يۈرسەم يولۇمنى لالما ئىت توسۇپ،
رەقىبلەر يۈرگەندە بولدى يول راۋان.

322

تۇغقان، ئەل - ئاغىنە بولدى ئىمتىھان،
ئىشلىرى چىققاندا دېدى قەدىردان.
ئېشىكى كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولغاندا،
قېچىشتى ئىنىگە بولۇشۇپ چاشقان.

323

گەر قالسا ئەجدادتىن كىشىدەك يادىكار،
چوڭ بىلگىن قالغاندەك تۈمەن مىڭ دىنار.
ئەسلىسەم ئەجدادلار باسقان زېمىننى،
بولىمەن كۆرگەندەك ئۇلاردىن دىدار.

324

بولمىسا ئۇ ساگا ئىلگىرى تونۇش،
سىرتىدىن قاراپلا چاغلىمىغىن بوش.
گاھىدا كۆرۈمسىز ئاددىي ھەميانىدىن —
تۆكۈلۈپ گۆھەر تاش يوقىتىدۇ ھوش.

325

گەپ - سۆزدە سالماق بول، قىلغىن ئويلىنىپ،
ناماقۇل بولماق تەس بىچارە بولۇپ.
ناۋادا سۆز - چۆچەك تارقىلىپ كەتسە،
ئۆلۈمدىن ئېغىردۇر يورۇش ئويلىپ.

326

ئىتلارنىڭ قاۋىسا ـ قاۋايدۇ هامان،
توختىماي يۈرگۈچى ئالىدۇ هايان.
كىشىدە بولسا گەر جۈرئەت ـ شىجائەت،
كار كەلمەس بولسىمۇ رەقىبى يامان.

327

جاهاندا مەۋجۇتتۇر ئىككى خىل بايلىق،
بىرسىدۇر مەرىپەت، بىرسى پۇل ـ ماللىق.
تۈمەن مىڭ پۇل خەجلەپ ئالغىلى بولماس،
مەرىپەت بولغاچقا مىسلىسىز داڭلىق.

328

كىشى گەر يار ئۈچۈن تارتسا جاپانى،
ئۇنىڭكى ئورنىغا كۆرەر ۋاپانى.
ناۋادا دوستىغا بولمىسا سادىق،
كۆرەلمەس ئۇنىڭدىن كەلگەن سەفانى.

329

تىزىلغان رەڭدار تىل — گويا ئۇ مارجان،
كىشىنى جەلپ قىپ، سالۇر هاياجان.
تىلىڭنى زىننەتلەپ، گەر بەرسەڭ نەقىش،
سۆزلىرىڭ تېز قوبۇل بولۇر ھەرقاچان.

330

خاپىلىق تارتىشتىن سېنى توسقۇچى،
دوست كۆرۈپ ئۆزىگە يېقىن كۆرگۈچى.
ياماندۇر قانلىرىڭ قايناپ تۇرغاندا،
«قورقما» دەپ جېدەلگە رىغبەت قىلغۇچى.

331

قەلبىڭگە بەرمىسەڭ ئەگەر سەن زىننەت،
كىيسەڭمۇ ئېسىل تون، بەرمەيدۇ سۈپەت.
قاشتېشى بولغاچقا قېتىدىن سۈزۈك،
تۇرسىمۇ پاتقاقتا بولمايدۇ مەينەت.

332

بودىساڭ ھايۋاننى شەپقەتلەر قىلىپ،
شادلىقتىن ئۇ سېنى قويىدۇ تېپىپ.
ناداننى دوست بىلىپ قىلساڭ ياخشىلىق،
بىلمەيدۇ بىر تويسا ئۇنتۇلۇپ كېتىپ.

333

ئورۇنلاپ بېرىشكە كېچىككەن ۋەدە،
ئىشەنمە دېگەنلىك «قويدۇمكى نەدە».
ئۇ پەقەت بەزلەشچۈن ئېيتىلغان «ئەللەي»،
ۋە ياكى ئويناتقان يالغان بىر پەدە.

334

پېقىر ۋە مىسكىنگە بولمىغىن بېخىل،
ئۆمۈرنىڭ ئالدىدا ئالتۇندۇر شېغىل.
ئۆلگەندە سەدىقەڭ ساڭا بولۇر يار،
پۇل - مېلىڭ جېنىڭغا بولالماس كېپىل.

335

تۇرسىمۇ باغ ئىچرە نەپ بەرمەس بېخىل،
بېغىنى قاقاسلىق، ئۆنى نامرات بىل.
سېخىينىڭ مەقامى بولسىمۇ چۆلدە،
چىمەنزار، گۈلىستان، تېخى جەننەت بىل.

336

تىللىرىم بولدى لال ئەزەل ئىدى ساق،
سۆزلەشكە زورلىسام دېدى ئۇ: ياق، ياق.
سورىدىم: نە ئۈچۈن بولدۇڭ سەن كېكەچ،
دېدى ئۇ: ئارتۇق سۆز گالغا سىرتماق.

337

كۆردۈممەن كۆپلىگەن پۇتى ساق ئەرنى،
باسالماي كەتتى ئۇ خەيرلىك يەرنى.
تارىختا كۆپلىگەن پۇتسىز كىشىلەر —
ئۆرلىدى ئىگىلەپ ئەڭ ئېگىز يەرنى.

338

مۇشكۇل ئىش ھەل بولۇر ئاقىللار بىلەن،
سەييارە ماڭغاندەك ئۆز ئوقى بىلەن.
بۇزۇلۇر نادانغا تاپشۇرۇلغان ئىش،
بىلمىگەچ مېڭىشنى ئۆز يولى بىلەن.

339

ئىنساننىڭ خىسلىتى مۇنداق ئىككى خىل:
بىرسىدۇر سېخىيلىق، بىرسىدۇر بېخىل.
بېخىلدۇر شۇمبۇيا كۆكلەتمەيدىغان،
سېخىيدىن ھېچقاچان ئاغرىمايدۇ دىل.

340

«كىشىنى چاققۇچى ئۆزىنى چاقىدۇ،
ئۆزىنىڭ تېنىگە ئوتنى ياقىدۇ».
كىمكى كىشىنى چاقسا كىشىگە،
ۋىجدانى ئازابقا ئۆزى پاتىدۇ.

341

ئۆتكۈزدۇم دەپ بىلگىن ئەڭ ئېغىر گۇناھ،
كىشىنى پەس چاغلاپ كۆرسەڭ ئەگەر خار.
كىشىدە قالمايدۇ كىشىنىڭ قىلغىنى،
بۈگۈنى سەن قىلساڭ، ئەتە ساڭا بار.

342

ئەقىلنىڭ مېۋىسى سانىلۇر ھۈنەر،
ھۈنەردىن كىشىگە مال - دۇنيا ئۈنەر.
ئوغلۇڭغا كۆيۈنسەڭ قويما ھۈنەرسىز،
بىلىمسىز كىشىلەر سارغىيىپ ئۆتەر.

343

ئالىم ۋە ھۈنەرۋەن پاراسەتتە تەڭ،
ئەقىل ۋە ئىدراكى باشقىلاردىن كەڭ.
ھۈنەرسىز، بىلىمسىز كىشىدۇر كارسىز،
ھەر ماكان، ھەر جايدا بىچارىدۇر ئەڭ.

344

ئەقىلدۇر — مال - مۈلۈك بايلىقتىن ياخشى،
ئەقىللىك — ئىلىم - پەن ئۆگەنگەن ياخشى.
ئەقىلسىز كىشىدە تۇرمايدۇ بايلىق،
پۇلنىمۇ بىلگەنلەر باشقۇرغان ياخشى.

345

ئەخلاقسىز — ئەخلاقنى ئۆگەتكۈچىدۇر،
چۈنكى ئۇ يامان ئىش كۆرسەتكۈچىدۇر؛
كىشىنى ئۆزىدىن نەپرەتلەندۈرۈپ،
ئەكسىچە ياخشى خۇي تىكلەتكۈچىدۇر.

346

ئەدەپتۇر ئەقىلنىڭ شەكلى، سۈرىتى،
بىلىمدۇر مال-مۈلۈك، بايلىق شۆھرىتى.
پۇل - مىلىك كۆپ بولۇپ، ئەقىل بولمىسا،
تۆت كۈندە تۈگەيدۇ كەلسە مۆرىتى.

347

كىشىگە چاقچاق دەپ قوپال سۆزلىمە،
ئۆزگىگە ھۆرمەت قىل، تۆۋەن كۆزلىمە.
چاقچاقتىن ھېچقاچان ياخشى سۆز چىقماس،
بولمىغىن كىشىگە ئىككى يۈزلىمە.

348

جەبرىسى كۆپ ئىشنىڭ پايدىسىمۇ كۆپ،
جاپاسىز ھېچ كىشى بەرمەيدۇ تۆكۈپ.
تەييارغا ھەييارلىق ئىنسانغا نومۇس،
قالمىغىن ئاتاڭنىڭ پۇلىغا كۆنۈپ.

349

نەپسىڭگە بېرىلمە، قىلغىن قانائەت،
مېھماننى قىزغىن كۈت، قىزغانما پەقەت.
ئاچ كۆز ۋە تەمەخور بولسا ھەر كىشى،
يوق دېگىن ئۇنىڭدا ئادىمي سۈپەت.

350

ئەجدادتىن قېپقالسا قىممەتلىك مىراس،
ئاددىيسى بىر هاسا يا ئەسكى پالاس.
نېمىلا قالدۇرسا گۆھەر دەپ بىلگىن،
تەۋەررۇك دەپ ئۇنى ئېگىز يەرگە ئاس.

351

نادانىنىڭ قاياشى نادان بولىدۇ،
ئىش - ھەرىكەت، قىلىقى يامان بولىدۇ.
ياخشى يولغا كۆنمەس جاھىللىق قىلىپ،
جەبىردىن تۇرمۇشى ۋەيران بولىدۇ.

352

بىلىمدۇر ئەقىلنى يورۇتقۇچ چىراغ،
قوزغايدۇ كىشىدە ئارزۇ - ئىشتىياق.
نادانلىق گوياكى پۈتتىكى كىشەن،
ئاقسىتىپ ھەر ئىشتا قالدۇرار يىراق.

353

يامانىي بىلسەممۇ، لېكىن سۆكمەيمەن،
ياخشى دەپ كىشىگە سىرنى تۆكمەيمەن.
تىللامدۇ، ماختامدۇ پەرۋايىم پەلەك،
ئاشكارا ياشايمەن، مۆكۈپ ئۆتمەيمەن.

354

تېنىم ساق، ئىچمەيمەن ياكى چەكمەيمەن،
مۇئەككەل ئىشىمدىن نېرى كەتمەيمەن.
يازغانىنىڭ ھەممىسى رېئال ئىشلاردۇر،
كۆرمىگەن نەرسىنى مەنمۇ پۈتمەيمەن.

355

ئۆتكۈزمە كۈنۈڭنى لاغايلاپ يۈرۈپ،
بىكار كۈن ھېسابتۇر كەتكەنگە ئۆلۈپ.
ھايات چېغىڭدا قالدۇرغىن نىشان،
ئەۋلادىڭ سېغىنسۇن ئىزىڭنى كۆرۈپ.

356

بالاڭغا كۆيۈنسەڭ، مەجبۇرىي ئوقۇت،
ئۆزىنى، ئۆزگىنى، دۇنيانى تونۇت.
بىلىمگە تولدۇرۇپ ئۇنىڭ ئەقلىنى،
ياشاشنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ يورۇت.

357

باللىرىڭ بولسىمۇ گويا يورۇق ئاي،
ئەخلاقى بولمىسا باققىنىڭغا ۋاي.
كىچىكتىن باشلاپلا ئۇنى چەكلەپ تۇر،
باشقۇرغىن قاراڭغۇ يولغا ماڭدۇرماي.

358

ماختىسا ئالدىنىپ دوستۇم دەپ بىلىپ،
تۈيۈقسىز يولۇڭدا كەتمە تېيىلىپ.
دۈشمەننىڭ ھىيلىسى كىشىنى ماختاش،
چاقمىسۇن بىر كۈنى ئېپىنى تېپىپ.

359

گەرچە سەن بولساڭمۇ پۇل - مېلى كۆپ باي،
ھەددىڭدىن ئاشماستىن بولغىن ھاتەمتاي.
بايلىقتۇر كىشىگە ۋاپاسىز ئۆلپەت،
دۈشمەننى كۆپەيتمە، دوستنى ياراتماي.

360

دۈشمەنگە ئۆزۈڭنى زەئىپ كۆرسەتمە،
يولى يوق بىچارە، غېرىب كۆرسەتمە.
مەغرۇر يۈر رەقىبنى چەيلەيدىغاندەك،
ھەر ئىشنى دىلدا بىل، ئېچىپ كۆرسەتمە.

361

ئايالدۇر ئەڭ شېرىن، گۈزەل ھۇما قۇش،
ھۇزۇرى كىشىنى قىلىدۇ بىھوش.
ياخشىسى ئاتىلۇر گۈزەل پەرىشتە،
بۇزۇقى ئەسكى تام - ئۇينايدۇ ھۇۋقۇش.

362

غالجىر ئىت ئالدىغا تاشلاپ بەرسەڭ نان،
يەپ بولۇپ قاۋايدۇ چىشلەشچۈن شۇ ئان.
ئۆزۈڭدىن باشقىغا ئاسان ئىشەنمە،
بەزىلەر دەل شۇ ئىت تونۇمايدىغان.

363

چىرىكلىك دۆلەتچۈن ئەڭ چوڭ زىياندۇر،
زۆرۈردۇر پاش قىلىپ ئۇنى جازالاش.
بىلىسمۇ يۈز قاراپ جازالىماسلىق —
باراۋەر دۈشمەننى قىلغانغا ھاپاش.

364

ئەرزىمەس ئىشلارغا ئارتۇق ئارىلاشما،
بىلسەڭمۇ بىلدىم دەپ گەپ - سۆز تالاشما.
تولا گەپ ھەركىمنىڭ ئۆزىگە دۈشمەن،
جىدەل بار توپتىن قاچ، بەك يېقىنلاشما.

365

قېرىلىق نىشانى ئەمەس ئۆلگەنلىك،
چاچ - ساقال ئاقىرىش كۆپنى كۆرگەنلىك.
ئۆلۈمنىڭ ئالدىدا ياش - قېرىسى يوق،
ئۆلگەنگە باراۋەر بىكار يۈرگەنلىك.

366

ياخشىلىق قىلغانغا قىلىش يامانلىق —
تۇزكورلۇق، ھەددىدىن ئاشقان نادانلىق.
ئىنسابلىق كىشلەر ئەلگە بولۇر باش،
ياخشى ئىش قىلغانلار بولۇر يارامىلىق.

367

پەزىلەت كىشىدە كىيىمدىن ئەمەس،
كىيىمدىن كىشىگە باھا بەرمەك تەس.
ئەجدادىم، دوستلىرىم دېھقانلا تۇرسا،
غادىيىپ يۈرۈشۈم ئەقىلدىن ئەمەس.

368

غەمخانىم بار دېگىن بولسا قېرىنداش،
ئاداۋەت قىلمايدۇ يۇڭداشسىمۇ چاچ.
بېشىڭغا كۈن چۈشۈپ يىقىلىپ قالساڭ،
بالاڭنى كۆتمەستىن قىلىدۇ ھاپاش.

369

ئوغۇل - قىز پەرزەنتنى كۆز نۇرۇم دەپ بىل،
ئوقۇتۇپ بىلىملىك، ئەدەپلىك چوڭ قىل.
كۆيسەڭمۇ كۆيگەننى ئىچىڭدە بىلگىن،
ئەركىلەپ چوڭ بولسا چىقار بىئەقىل.

370

سۆز يۇمشاق، شېكەردەك بولسا ئۇ تاتلىق،
چوڭ - كىچىك قوللايدۇ قىلىپ ئورتاقلىق.
ئورۇنسىز سۆزلەردۇر گوياكى جاڭگال،
كۆرۈنەر كىشىگە بولۇپ يانتاقلىق.

371

بىلىپ سۆزلە سۆزنى، مەنە تۈز بولسۇن،
كۆرمەسلەر ئاڭلىسا كۆرەر كۆز بولسۇن.
سۆزنى دانادىن ئاڭلاپ، بىلىمسىزگە ئېيت،
قارىغۇغا كۆرسەتكۈچ ماڭار يول بولسۇن.

372

سۆزلەشتىن بۇرۇن سۆز ئالتۇن ئاتىلۇر،
ئېغىزدىن چىقىپلا مىسقا ئايلىنۇر.
سورىماستىن ئاۋۋال سۆزلىگەن ئادەم،
بەلكى ئۇ قاۋىغان ئىتقا ئايلىنۇر.

373

سۆز دېگەن ئوخشايدۇ تۆگە بۇرنىغا،
يېتىلىسە ئاپىرار دېگەن ئورنىغا.
ئورۇنسىز سۆز سۆزلەش كەلتۈرۈر زىيان،
سۆزلەشنى بىلگەندە ماڭار پايدىغا.

374

سۆزنى سۆزلىمسەڭ بولار ساڭا قۇل،
ئەگەر سۆزلەپ قويساڭ سېنى قىلۇر قۇل.
كۆپ سۆزلەپ كۆڭۈلەردە كەتكۈزۈپ قويساڭ،
تولا گەپ يۈزۈڭنى قىلۇر ئىككى پۇل.

375

قەدىر ۋە قىممەتلەر ئىدراك ئۈچۈندۇر،
ئەقىل ۋە ئىدراكسىز بىر ئوچۇم لايدۇر.
بىلىملىك كىشىلەر بولسىمۇ يوقسۇل،
لېكىن ئۇ ھەممىدىن ـ ھەممىدىن بايدۇر.

376

ئالىم دەپ زىيالىي، موللا ئاتىلۇر،
ئەقىلسىز قارامىلار نادان ئاتىلۇر.
ياخشى ۋە يامانىنى پەرق ئېتىپ تۇرۇپ،
ئويلىماي ئىش قىلغان ھايۋان ئاتىلۇر.

377

شائىرلار كىشىنى ماختاپ ـ سۆككۈچى،
تىل بىلەن رەڭگارەڭ زۇمرەت تۆككۈچى.
ئۆتكۈر تىل، تەپەككۇر، نازۇك يول بىلەن،
شەيئىنى شەرھلەپ پۈتۈپ ئۆتكۈچى.

378

مال ـ دۇنيا تۇزلۇق سۇ — شورغا ئوخشايدۇ،
ئىچكەنچە ئۇسسايدۇ، كىشى قانمايدۇ.
ئىنسانغا بايلىقمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش،
خەزىنە توشسىمۇ، كۆزى تويمايدۇ.

379

ياسىداق سارايىنى بۇزغۇچى ئۆلۈم،
يىغىلغان بايلىقنى چاچقۇچى ئۆلۈم.
قورقساڭ سەن ئۆلۈمدىن ياخشى نام قالدۇر،
ياخشىلىق مەڭگۈدۇر، ئاڭا يوق ئۆلۈم.

380

بىر ئانا باقىدۇ ئون بالىسىنى،
ئون بالا باقالماس بىر ئانىسىنى.
ئادەمنىڭ ئالىسى بولغاچ ئىچىدە،
بىلمەك تەس بالىنىڭ ئاق ـ قارىسىنى.

381

تىل گويا ئىشكتە ياتقان ئارسلان،
ئېھتىيات قىلمىسا باشنى يەيدىغان.
گەپ ـ سۆزدە دىققەت قىل، قىلغىن ئېھتىيات،
كەم سۆزلە، ئىش تولا سەن بىلمەيدىغان.

382

بىرەرسى سىڭدۇرسە سەن ئۈچۈن ئەمگەك،
ئۇنتۇلماي قايتۇرغىن ياتماي ئۆلۈكتەك.
ياخشىغا ياخشى بول، يامانغا يامان،
ياشىغىن ياشىساڭ ياشا تىرىكتەك.

383

كىشىنى بۇزىدۇ ھاۋايى ـ ھەۋەس،
بىرىلسەڭ ئۇنىڭغا يۈزلۈك بولۇر پەس.
ئۆزلۈكنى تۇتۇۋال ئىشقى ھەۋەستىن،
بولمىسا ئۇنىڭدىن قۇتۇلمىقىڭ تەس.

384

ئەقىلسىز كىشىدە يوق تەدبىر ـ چارە،
خالايىق ئاتىشۇر ئۇنى بىچارە.
بىلمىگەچ ئۆزىنىڭ تۇرمۇش يولىنى،
ئۆتىدۇ كۆڭلىرى بولۇپ ئاۋارە.

385

ياشلىقتۇر ھەممىنىڭ باتۇرلۇق دەۋرى،
كەلسىمۇ قورقمايدۇ ئوت ـ ئاتەش جەبرى.
كەتكەندە قەدرىگە يېتىدۇ كىشى،
ئۇ چاغدا كېلىدۇ قېرىلىق دەۋرى.

386

ئەزىزنىڭ ئەزىزى سىنىڭكى جىنىڭ،
ئۆلگەندە ئەسقاتماس تاپقان پۇل - مىلىڭ.
پۇل كەتسە كەتسۇنكى، ئۆزۈڭنى ئاسرا،
پۇل دىگەن تىپىلۇر ساق بولسا تىنىڭ.

387

ئادەمنىڭ ھەممىسى ئىپىل - بۇيۇكتۇر،
پەقەتلا بىلىمدە ئۇلار تاللىنۇر.
ئىنسانىنىڭ قىممىتى ئىدراكتا بولغاچ،
بىلىملىك كىشىلەر شۆھرەتلىك بولۇر.

388

تىرىشقان ھامىنى تىلەككە يىتەر،
ئارزۇغا يىتىشچۈن سەرمايە كىتەر.
ساغلاملىق ئۇمىدنىڭ دەسمايىسىدۇر،
ئەھمىيەت بەرمىسە كۈتكىنى كىتەر.

389

پاراسەت قاراڭغۇ تۈندىكى مەشئەل،
دىلدىكى زۇلمەتنى يورۇتار تۈگەل.
نادانلىق دىلدىكى قاراڭغۇ زۇلمەت،
يورۇتماقچى بولساڭ بىلىم ئال ئەۋۋەل.

390

مىسال بار: «تاغامدىن تاغار ياخشىدۇر،
هامامدىن گوياكى باداڭ ياخشىدۇر».
مەنىسى روشەنكى بۇ بىر تەمسىلنىڭ،
تۇغقانغا، هەممىگە بەرگەن ياخشىدۇر.

391

ئادەمنىڭ تىللىرى پۇلدا باغلىنۇر،
پۇل بولسا دۈشمەنمۇ دوستقا ئايلىنۇر.
گاهىدا يېقىن دوست ـ يارەنلەر ئارا —
پۇل ئۈچۈن ئاداۋەت مەڭگۈ ساقلىنۇر.

392

كىم ياخشى، كىم يامان، ئۇنى كۆزەتكىن،
ياخشىلىق نام بىلەن دىلنى بېزەتكىن.
ئىشەنگەن كىشىڭنى ئەينەك قىپ تۇرۇپ،
ئۆزۈڭدە يېتەرسىز جايىنى تۈزەتكىن.

393

باشقا كۈن چۈشكەندە بەرگۈچى بىر نان،
نان ئەمەس، بىلگىنسەن بەلكى ئۇنى جان.
ياخشىلىق قىلغاننى خىزىر دەپ بىلگىن،
تۇزكورلۇق كىشىگە ھەممىدىن يامان.

394

غەزەپتە كىشىدىن كېتىدۇ ئەقىل،
قەھرلىك كىشىنى بەلكى ساراڭ بىل.
ئاچچىقتىن قىلغان ئىش بېشىغا چىقىپ،
پۇشايمان قىلغاندا تۇتۇلىدۇ تىل.

395

«ئادەمنىڭ ئالدى گۈل، كەينىدۇر تىكەن»،
بۇ سۆزنى كونىلار بىز ئۈچۈن دېگەن.
يۈزۈڭدە ماختىسا راستىمىكىن دېمە،
ئەڭ ئاۋۋال غاجايدۇ نېنىڭنى يېگەن.

396

يۈزۈمدە ماختىغان كىشىلەر بەك كۆپ،
ۋە لېكىن يوق يەردە يۈرىدۇ سۆكۈپ.
كۈلدۈمەن ئۇلارنىڭ بۇ قىلىقىغا،
نە ئۈچۈن ئاشكارا دېمەيدۇ مۆكۈپ.

397

يالغانچى، كاززاپقا بولغىنسەن بېخىل،
ناتونۇش كىشىگە بولمىغىن كېپىل.
كېيىننى كۆزلىمەي، بىخەستە بولۇش —
دېگەنلىك ئۆزۈڭنى كۆۋرۈككە سېپىل.

398

غەزەپكە كەلتۈرسەڭ قاپاق تۈرمىگەن،
نەرسىنى سېنىڭدىن ئۈستۈن كۆرمىگەن؛
مانا بۇ ھەقىقىي ئاتىلۇر چىن دوست،
نادانلۇر ئەزىزلەپ جاندەك كۆرمىگەن.

399

دوستلىرىم كۆپ ئىدى ياشلىق چېغىمدا،
قېرىدىم، ئەمدى يوق بىرسى يېنىمدا.
دوست دېگەن قىسقىسى شۇنچىلىك نەرسە،
نەپ تەگسە پەرۋانە بولۇر قېشىڭدا.

400

ئاتا ۋە ئانىغا قىلغۇچى تۆھمەت،
كۆرمەيدۇ ئۆزىگە ئوبدان ئاقىۋەت.
ئاتاڭغا سەن قىلساڭ، بالاڭ ياندۇرار،
توۋا قىل، گۇناھىڭ بولغاي مەغپىرەت.

401

ئادەمنىڭ ھۆرمىتى بايلىقتىن ئەمەس،
ئەقىللىك كىشىلەر بىلىش تەس ئەمەس.
ئۆزۈڭنى پاك تۇتقىن، بولغىن ئاق كۆڭۈل،
ئۇنىڭدا ھۆرمىتىڭ ئاشىدۇ پەۋەس.

402

موھتاجلىق كىشىگە ئۇ ئاسان ئەمەس،
دېڭىزنى تىنىدۇرۇپ تاغ كەسمەكتىن تەس.
موھتاجلىق تۈرى كۆپ، ھەر خىل بولىدۇ،
توققۇزى تەل كىشى كۆرۈلگەن ئەمەس.

403

غوجايىن ھەسەتخور، بولسا ئىچى تار،
جان سېلىپ بەرسەڭمۇ قىلىدۇ ئىنكار.
بەزىسى ئۆزىدىن بىلىملىكلەرنى —
كۆكلەتمەي ئىشىدىن قىلىدۇ بىكار.

404

ياخشىلىق قىلىشنىڭ مىللەت چېكى يوق،
بولسىلا بىچارە رەھىم قىلغۇلۇق.
دۇنيادا ئىنسانىنىڭ ھەممىسى ئوخشاش،
بىرسىدۇر شاد ـ خۇرام، بىرسى قايغۇلۇق.

405

يامانىنىڭ بۈگۈنكى خۇشاللىق كۈنى،
بولىدۇ ئەتىسى ئۆكۈنگەن كۈنى.
ياخشىنىڭ بۈگۈنكى قايغۇلۇق كۈنى —
كېيىنكى شادلىققا ئۇل باسقان كۈنى.

406

بىلىمدۇر زېمىننىڭ يورۇق يۇلتۇزى،
يورۇتار زۇلمەتنى كېچە ـ كۈندۈزى.
بىلىمسىز كىشىدۇر بەلكى ئۇ بايقۇش،
تۇرسىمۇ يورۇقتا كۆرمەيدۇ كۆزى.

407

ئىدراكلىق بولىدۇ بىلىم ئالغۇچى،
بىلىمدۇر ئىنسانغا بەخت ئاچقۇچى.
بىلىمسىز كىشىلەر گويا قارىغۇ،
تۇز يولغا باشلىسا كىرمەي قاچقۇچى.

408

ھۆرمەت قىل ھەرقانداق سىياسىيونغا،
خىلاپلىق قىلمىغىن زىنھار قانۇنغا.
يازغىنىڭ، پۈتكىنىڭ قانۇنلۇق بولسۇن،
ئېرىشسۇن ئىشلىرىڭ ياخشى باھاغا.

409

بەزىلەر خۇشتاردۇر ئەيىب تېپىشقا،
رايى يوق قولىغا كىتاب ئېلىشقا.
ياراتماي ھەممىنى تىللاپ چىقىدۇ،
ئالدىراپ يۈرىدۇ قورساق بېقىشقا.

410

بىلىمگە قىلمىغىن مۇتلەق قانائەت،
ئۆگەنسەڭ تېپىلۇر ئەقىل - پاراسەت.
چېكىنمەي ئۆگەنسەڭ ياشلىق چېغىڭدا،
قېرىلىق چاغلىرىڭ ئۆتەر پاراغەت.

411

دۇنيادا نۇقسانسىز كىشى ئۆتمىگەن،
كىتابى بارلارنىڭ نامى ئۆچمىگەن.
ئەقىلنىڭ بار - يوقى ئوقۇشتىن ئەمەس،
ئەھمەد يۈكنەكىمۇ مەكتەپ كۆرمىگەن.

412

بىلىمىم بار دېسەڭ كىتابىڭ قالسۇن،
بىلمىگەنلەر ئوقۇپ ئىلھاملار ئالسۇن.
بالاڭنى قاچۇرماي مەكتەپكە بەرگىن،
ئىز بېسىپ ئەجدادقا قەلەمنى ئالسۇن.

413

بىلىمنىڭ مەنزىلى تولىمۇ يىراق،
بوش كەلسەڭ يەتمىكىڭ قىيىندۇر بىراق.
قەلەم تۇتقىنىمغا بولدى يەتمىش يىل،
بىلىمدىن يەنىلا خېلىلا يىراق.

414

ئىتتىپاق ئۆتۈشنى ئالىي ئەخلاق بىل،
قانداق مىللەت بولسۇن ئۆز ئادەم دەپ بىل.
دۇنيادا سەرگەردان يۈرگەن ئاز ئەمەس،
ئۆزلىشىپ قالىسەن ئۆتۈپ ئايلار - يىل.

415

خەتەردۇر ياشلارغا گەپ ئاڭلىماسلىق،
ياماندىن ماختىنىپ، جان ئايىماسلىق.
ياخشى ۋە يامانىنى بىلىپ تۇرۇپمۇ،
ئۇنىڭدىن كېچىشكە بەل باغلىماسلىق.

416

زىناخور، قىمارۋاز، بەڭگى، هاراقكەش،
ئۆتىدۇ كۈنلىرى بولۇپ يالاقكەش.
يۈرىكى كۆيىدۇ پۇلنىڭ دەردىدە،
ئۆلارنىڭ ئۆلپىتى بوتكا، قاۋاقكەش.

417

يامانىنىڭ كەينىدىن قىلمىغىن غەيۋەت،
ئۆچىنى ئالىدۇ تاپسىلا پۇرسەت.
خۇشامەت قىلساڭ قىل، چىشىغا تەگمە،
كەلتۈرۈپ قويمىسۇن يامان ئاقىۋەت.

418

قىلمەن كۈنۈمگە شۈكۈر - قانائەت،
دەردىم يوق كىشىگە ئېيتقۇدەك پەقەت.
قېرىغان بولسامۇ، قەلەم تېخى ياش،
بۇ ماڭا يېزىشقا ئەڭ ياخشى پۇرسەت.

419

مەيپەرەس كىشىگە خىزمەت تاپشۇرما،
سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ ئىچنى پۇشۇرما.
ئۇنىڭدىن گوياكى لالما ئىت ياخشى،
چەكلەپ تۇر، ھەددىدىن زادى ئاشۇرما.

420

بالاڭنىڭ قېشىدا يالغان گەپ قىلما،
قىلساڭمۇ راستتەك قىل، ئاڭا چاندۇرما.
بىلسە ئۇ سېنىڭدىن ئالىدۇ ئۈرنەك،
سۆزۈڭگە كىرمەيدۇ، دېگەنگە تويما.

421

ياشانغان چاغدىكى قىلىنغان كەيپ،
كۆرۈنەر كىشىگە بولۇر ئۇ ئەيىب.
ئىشى ھەم يېشىغا كەلمىسە لايىق،
سانىلۇر يۈرگەنگە يۈزىنى سېتىپ.

422

بالاڭنى شارابتىن كىچىكىدىن توس،
ياماندىن سەسكەندۈر، قىلسۇن ئۇ نومۇس.
كۆپەيسە ئەخلاقلىق، بىلىملىك كىشى،
سەن ئەمەس، خۇش بولۇر مەھەللە - ئۇلۇس.

423

ياشلىقتۇر ئىنساننىڭ ئەڭ گۈزەل دەۋرى،
بىللىدۇر ئۇنىڭغا راھەت ۋە جەبرى.
قېرىلىق — ئاجىزلىق، بىچارىلىكتۇر،
تۈگىگەچ ئۇنىڭكى ساغلاملىق دەۋرى.

424

ياشلىقتا ئۆتىمىز ئۇنى - بۇنى دەپ،
قېرىلىق ئۆتىدۇ پەرزەنت غېمى يەپ.
ھەيرانمەن بالىلار چوڭ بولۇۋالسا،
نە ئۈچۈن بىلمەيدۇ باققاننى ئەجەب.

425

رەقىبنى سەل كۆرۈپ چاغلىمىغىن پەس،
كۆزنى كور قىلىدۇ كىچىككىنە خەس.
يوقىتىپ ھوشيارلىق، بىپەرۋا يۈرسەڭ،
بولسىمۇ ئۇ كىچىك، يېڭەلىشىڭ تەس.

426

دۈشمىنىڭ چوڭ بولسا، ئۇنى كىچىك بىل،
ئۆزۈڭنى ئۇنىڭدىن كۈچ - قۇۋۋەتلىك بىل.
كۈرەشتە يېڭىلىش ۋە ياكى يېڭىش —
تەدبىرىڭگە باغلىق، ئۇنى تەھلىل قىل.

427

ئۆزۈڭنى دۈشمەنگە چوڭ قىلىپ كۆرسەت،
بەرمىگىن ئۇنىڭغا ھۇجۇمغا پۇرسەت.
ئىشەنمە ئۇنىڭكى ھىيلە - مىكرىگە،
روھلۇق يۈر، ئۆزۈڭنى غەيرەتلىك كۆرسەت.

428

دۈشمەننىڭ مىكرىگە ئالدىنىپ قالما،
كۆرسەتكەن نەيرەڭگە باغلىنىپ قالما.
مەسلىھەت كۆرسەتسە ئاڭلاپلا قويغىن،
پايدىلىق دەپ بىلىپ قوبۇل قىپ قالما.

429

دۈشمەننىڭ ئۆيىدە ئىچمىگىن شاراب،
سەتەڭنى كەلتۈرسە قويمىغىن قاراپ.
سەن ئەگەر يوپۇشساڭ ئۇنىڭ مىكرىگە،
خەتەرلەر يېنىڭدا تۇرىدۇ ماراپ.

430

ياماندىن ھەرقاچان ئېھتىيات قىلغىن،
قولىدىن تۇز - تائام، سۇمۇ ئىچمىگىن.
بارغان - تۇرغان جايىنىڭ راستىنى دېمە،
خىلۋەتتە ھەمراھسىز يالغۇز يۈرمىگىن.

431

کېچىسى يول يۈرۈش بەكلا خەتەرلىك،
چۈنكى دۈشمەن سەندىن دائىم خەۋەرلىك.
ناۋادا خىلۋەتتە ئۇچرىشىپ قالساڭ،
قىلمايدۇ دېمەك تەس ئۇنى زەھەرلىك.

432

دۈشمەننى سەل كۆرگەن مەغرۇر بولىدۇ،
چۈنكى كۆڭلىدە ئۇ ئاجىز كۆرىدۇ.
تۇمشۇقى ئىلىنىپ قالغاندا شاخقا،
تۆگىدەك چاشقانغا ئەسىر بولىدۇ.

433

يىراقتىكى دۈشمەن بولسىمۇ ھەيۋەت،
يېڭىسەن بولسىلا سېنىڭدە غەيرەت.
يېنىڭدىكى دۈشمەن بولسىمۇ ئاجىز،
ھالىڭنى بىلگەچكە بەرمىگىن پۇرسەت.

434

دۈشمەندىن ھوشيار بول، بەك ئېھتىيات قىل،
دوستۇڭنى قوينۇڭدا تۇرغان يىلان بىل.
دۈشمىنىڭ ھالىڭنى بىلمەكلىكى تەس،
دوستۇڭ بولسا دۈشمەن، تۆگەشتىم دەپ بىل.

435

مۇناپىق كىشىگە يېقىن بولمىغىن،
يالماۋۇز كەلسىمۇ قورقۇپ قالمىغىن.
ئەجدىھادىن قورقما، سۇخەنچىدىن قورق،
سۆز قىلساڭ دىققەت قىل، بىخۇد بولمىغىن.

436

ئالىملار ۋە يەنە ئوقۇتقۇچىلار،
ئىلىمنىڭ قەدرىنى تونۇتقۇچىلار.
ئەل ئۈچۈن ياردەمچى، يۆلەنچۈك بولۇپ،
خەلققە ئادالەت يورۇتقۇچىلار.

437

ئەدەپسىز كىشىدە ئابرۇي بولمايدۇ،
بەتخۇيلۇق قىلمىشلار يۈزنى قويمايدۇ.
قائىدە بىلمىگەن ئەقىلسىز كىشى —
بۇرنىغا يېسىمۇ يەنە تويمايدۇ.

438

ئېيتمىغىن سىرىڭنى، سىرداش ئۆزگىدۇر،
تۆكمىگىن مۇڭۇڭنى، مۇڭداش ئۆزگىدۇر.
سەپەرداش بولمىغىن نائەھلى بىلەن،
كۈتمىگىن دۆيۈزنى، يولداش ئۆزگىدۇر.

图书在版编目（CIP）数据

柔巴依集 ：维吾尔文 / 买买提·吾斯曼著. -- 喀什 ：喀什维吾尔文出版社，2013.10
ISBN 978-7-5373-2557-8

Ⅰ. ①柔… Ⅱ. ①买… Ⅲ. ①诗集—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ. ①I227

中国版本图书馆CIP数据核字(2013)第250558号

责任编辑：**齐曼古丽·阿吾提**
责任校对：**热孜玩古丽·阿布来提**

柔巴依集

作	者	买买提·吾斯曼
出	版	新疆人民出版总社 喀什维吾尔文出版社
电	话	0998 — 2653927
地	址	喀什市塔吾古孜路 14 号
邮	编	844000
发	行	新疆新华书店
印	刷	喀什维吾尔文出版社彩印厂
开	本	880 毫米 × 1230 毫米 1/32
印	张	4.625
版	次	2014 年 2 月第 1 版
印	次	2014 年 2 月第 1 次印刷
定	价	15.00 元

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غالىبجان غۇلام

ISBN 978-7-5373-2557-8

9 787537 325578 >

定价：15.00元